

Opleiden voor de jeugdzorg vanuit HSAO-perspectief

Rapportage

**HBO-raad
november 2008**

**dr. G.A. (Gerialien) Holsbrink
drs. J.J.W. (Jack) de Swart**

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoek getiteld “Opleiden voor de jeugdzorg vanuit Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs - perspectief”. Dit onderzoek is in opdracht van de HBO-raad uitgevoerd door Geralien Holsbrink (lector Kenniscentrum Gezondheid, Welzijn & Technologie, Saxion) en Jack de Swart (onderzoeker Kenniscentrum Gezondheid, Welzijn & Technologie, Saxion). Hierbij zijn zij geholpen door student-assistent Tjalling van Mourik (student MWD). Het onderzoek vormt een eerste tussenstap om te komen tot een advies aan het HBO over actualisatie van het onderwijsaanbod om bij te dragen aan de verdere professionalisering van de jeugdzorg.

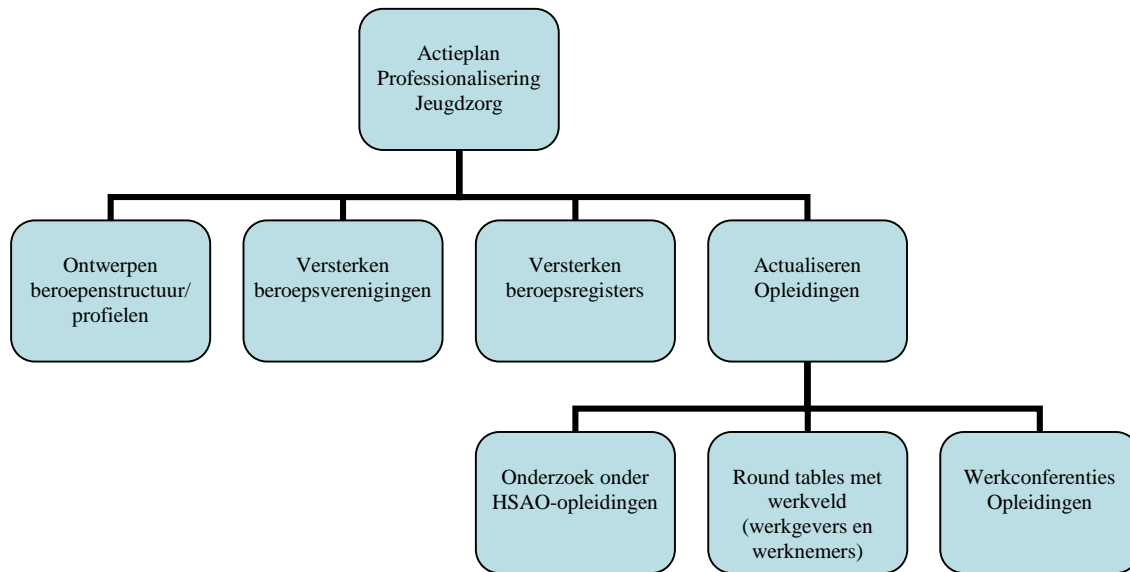
Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van het deelproject Opleidingen dat onderdeel vormt van het Actieplan Professionalisering Jeugdzorg. In januari 2007 is door de directie jeugdbeleid van het ministerie van VWS het initiatief genomen om van gedachten te wisselen hoe verder vorm te geven aan de noodzakelijk geachte professionalisering van de jeugdzorg. Hierbij waren vertegenwoordigers van beleidsorganisaties (VWS, Justitie, IPO), de praktijk (zorgaanbieders, particuliere justitiële jeugdinrichtingen, bureaus jeugdzorg, GGZ, MO Groep), beroepsverenigingen (Phorza, NIP, NVO, NVMW, BMJ), de wetenschap en kennisinstututen (universiteiten, hogescholen en NJI) en cliëntenorganisaties (Landelijke cliëntenforum jeugdzorg) betrokken. Bij deze partijen bleek een breed gedragen gevoel van urgentie over de wens tot verhoging van de kwaliteit en de professionaliteit van de Jeugdzorg. Dit heeft geleid tot het Actieplan Professionalisering in de Jeugdzorg (28 juni 2007). Dit actieplan kent verschillende deelprojecten waaronder deelproject Opleidingen.

Deelproject Opleidingen sluit aan bij een van de programmadoelen van het Actieplan, namelijk het “optimaliseren van de inzet van de onderwijssector bij de professionalisering van de jeugdzorg en het verbeteren van de aansluiting van het onderwijs op de laatste ontwikkelingen binnen de jeugdzorg”. In dit deelproject wordt onderzocht hoe de stand van zaken is bij de aan de jeugdzorg toeleverende opleidingen, als het gaat om een goede aansluiting op het werkveld. Gedefinieerd gaat worden waar vraagstukken, leemtes en aansluitingstekorten liggen. Een en ander zal resulteren in een advies aan het HBO, waarin zowel inhoudelijke verbetervoorstellen worden gedaan alsook een kader voor implementatie van de verbeteringen wordt voorgesteld. Onderliggend onderzoek is uitgevoerd om input te verzamelen voor het op te leveren advies aan het HBO. Naast dit onderzoek worden er binnen het deelproject Opleidingen nog meer activiteiten verricht om te komen tot een goed en gedegen advies aan het HBO dat half 2009 opgeleverd zal worden.

De opzet en de uitvoering van het onderzoek is begeleid door een landelijke werkgroep waarin kennis van de sector, gefundeerde kennis over het werkveld, onderzoekskennis, kennis van onderwijsontwikkeling en een verbinding met het werkveld aanwezig was. De werkgroep bestond uit Pierre Mehlkopf (InHolland), Attie Valkenburg (Windesheim), Harry Hens (Movisie), Laura Koeter (voorzitter LOO MWD), Jan Lindemulder (voorzitter LOO SPH) en Laura Nijssen (HBO-raad). Hiernaast is er overleg gepleegd met de voorzitters van de Landelijke Opleidingsoverleggen SPH, MWD, Pedagogiek, Toegepaste Psychologie, CMV en Creatieve Therapie. Zij hebben actief bijgedragen aan het aandragen van respondenten. Het onderzoek had niet kunnen worden uitgevoerd als medewerkers van 82 HSAO-opleidingen niet hun uiterste best hadden gedaan om de uitgebreide vragenlijst voor hun opleiding zo goed mogelijk in te vullen. Ik wil al deze betrokken mensen uit het HSAO dan ook hartelijk danken voor hun actieve bijdrage om gezamenlijk te komen tot een professionalisering van de jeugdzorg.

Mr. Anneke Nijenhuis
Voorzitter Deelproject Opleidingen
Actieplan professionalisering jeugdzorg.

Procesbeschrijving deelproject Opleidingen

Het onderliggende onderzoek wordt besproken met de HSAO opleidingen tijdens een grote landelijke werkconferentie. Hierbij zal worden gestreefd naar input voor het op te leveren advies aan het HBO. Het onderzoek is een tussenproduct uit het deelproject Opleidingen. De resultaten van het onderzoek worden ook besproken met cliënten, werkgevers en (ex-)werknemers uit de jeugdzorg, ook hierbij zal worden gestreefd naar input voor het op te leveren advies. Ten slotte zullen de ontwikkelde beroepsprofielen uit het deelproject 'Ontwerpen beroepenstructuur' naast de resultaten uit dit onderzoek worden gelegd om de overeenkomsten en verschillen te bestuderen. Dit alles zal uitmonden in een advies aan het HBO.

Deze professionaliseringsslag jeugdzorg past binnen het kader voor het HSAO *Vele takken, één stam* (juni 2008). Opleidingen hebben hierin het voornemen geuit om de zogenaamde twijgen die uit de HSAO-stam groeien te gaan onderzoeken en in te vullen. Jeugdzorg is een belangrijke twijg die uit de stam groeit en middels dit project wordt een aanzet gegeven tot invulling van deze specialisatie zodat de startbekwame professional binnen de jeugdzorg nog beter aan de slag kan.

Zoals uit de beschreven stappen duidelijk wordt zal dit advies niet voor maar met het onderwijsveld worden opgesteld, ook werkgevers en werknemers leveren hier een actieve bijdrage aan. Dit is immers de enige manier waarop we samen kunnen komen tot een professionalisering van de jeugdzorg.

Voor informatie over het Actieplan Professionalisering Jeugdzorg kunt u zich wenden tot Ineke Jansen, secretaris Sectorraad en SAC HSAO (jansen@hbo-raad.nl).

Samenvatting

Het onderzoek richt zich op het opleiden van professionals voor de jeugdzorg. De huidige en toekomstig opleidingsactiviteiten (2008 – 2011), ontplooit binnen het H(oger) S(ociaal) A(gogisch) O(nderwijs)-onderwijs, worden in kaart gebracht in samenwerking met de opleidingen zelf. Dit inventariserend onderzoek vormt een basis en een tussenstap om elders binnen het Actieplan Professionalisering Jeugdzorg uitspraken te kunnen doen over de vraag in hoeverre deze opleidingsactiviteiten aansluiten bij recente ontwikkelingen binnen de jeugdzorg en om een advies voor het toekomstig opleiden van professionals voor de jeugdzorg op te stellen.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is gebruik gemaakt van vragenlijst als onderzoeksmethode. In totaal zijn 82 HSAO-opleidingen (72 bachelor- en 10 masteropleidingen) uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. De respons is 72%. In totaal zijn in het voorliggende onderzoek 60 onderwijsarrangementen in Nederland geïnventariseerd die zich specifiek richten op de thematiek binnen de jeugdzorg. Van de 60 beschreven onderwijsarrangementen is ongeveer de helft een verplicht onderdeel van de opleiding (major, onderwijseenheid of module binnen master). De andere helft betreft keuzeonderdelen (keuzeonderwijseenheid of minor). De lectoraten spelen in toenemende mate een rol in de ontwikkeling van de onderwijsarrangementen. De thema's waaraan de onderwijsarrangementen voor jeugdzorg gewijd zijn, zijn divers. Vijf hoofdthema's zijn te onderkennen: methodieken, jeugdzorg algemeen, opvoedingsondersteuning, gezingericht werken en justitiële jeugdzorg. De onderwijsarrangementen zijn over het algemeen meer gericht op de Bureaus Jeugdzorg en de geïndiceerde hulp. In mindere mate zijn de onderwijsarrangementen gericht op het gemeentelijke jeugdbeleid. Op basis van het onderzoek kan geconcludeerd worden dat er uiteenlopende beelden bestaan hoe het opleiden voor de jeugdzorg nu en in de toekomst gestalte dient te krijgen. Verschillende respondenten leggen verschillende accenten en stellen andere prioriteiten op het gebied van opleiden voor de jeugdzorg.

Inhoud

Voorwoord	2
Procesbeschrijving deelproject Opleidingen	3
Samenvatting	4
Hoofdstuk 1. Inleiding.....	6
1.1 Doel en vraagstelling van het onderzoek	6
1.2 Keten van de jeugdzorg	6
1.3 HSAO-opleidingen: bachelor- en masteropleidingen	7
Hoofdstuk 2. Methode van onderzoek	9
2.1 De bachelor en masteropleidingen binnen het HSAO domein.	9
2.2 Vragenlijst	12
2.3 Procedure.....	14
Hoofdstuk 3. Bevindingen.....	15
3.1 Deel I. Kenmerken van de opleiding en algemene gegevens.....	15
3.2 Deel II. Huidige situatie	20
3.3 Deel III. De gewenste situatie in de (nabije) toekomst (2008-2011)	29
Hoofdstuk 4. Conclusies	34
4.1 Belangrijkste conclusies	34
4.2 Conclusies deel I: Response van de opleidingen en algemene gegevens	34
4.3 Conclusies deel II: Huidige situatie	35
4.4 Conclusies deel III. De gewenste situatie in de (nabije) toekomst.....	37
Literatuur	38
Bijlagen	
1. Vragenlijst.....	40
2. Toelichting bij de vragenlijst.....	56
3. Leden van de werkgroep.....	61
4. Overzicht van alle HSAO-opleidingen in Nederland.....	62
5. Alle genoemde onderwijsarrangementen.....	64
6. Antwoorden op de open vragen.....	68
7. Literatuurlijst onderwijsarrangementen.....	146

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Doel en vraagstelling van het onderzoek

Het onderzoek richt zich op het opleiden van professionals voor de jeugdzorg. De huidige en toekomstig opleidingsactiviteiten (2008 – 2011), ontplooid binnen het H(oger) S(ociaal) A(gogisch) O(nderwijs)-onderwijs, worden in kaart gebracht in samenwerking met de opleidingen zelf. Dit inventariserend onderzoek vormt een basis en een tussenstap om elders binnen het Actieplan Professionalisering Jeugdzorg uitspraken te kunnen doen over de vraag in hoeverre deze opleidingsactiviteiten aansluiten bij recente ontwikkelingen binnen de jeugdzorg en om een advies voor het toekomstig opleiden van professionals voor de jeugdzorg op te stellen. Daartoe zijn HSAO-opleidingen (72 bachelor- en 10 masteropleidingen) in Nederland benaderd om deel te nemen aan het onderhavige onderzoek. De twee deelvragen luiden:

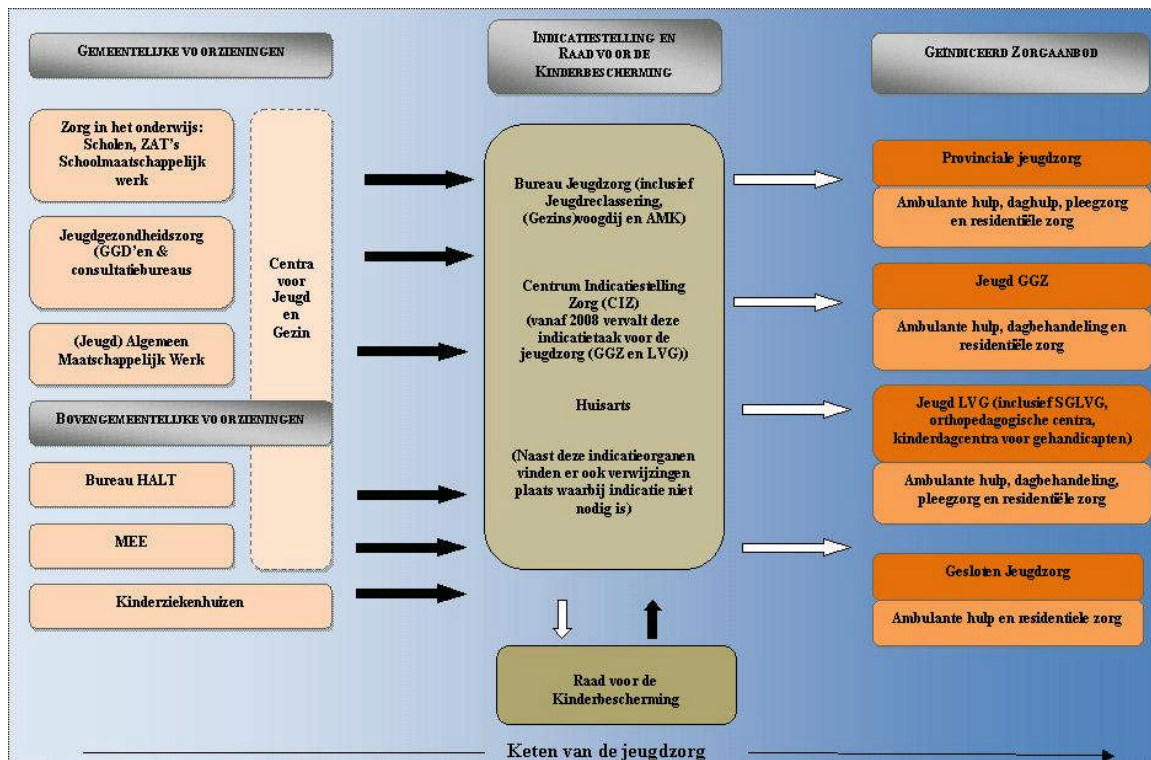
1. Uit welke activiteiten bestaat de huidige inzet en bijdrage van het HSAO-onderwijs aan het opleiden voor de jeugdzorg? (“Verken en inventariseer wat er gebeurt in de huidige situatie”).
2. Uit welke activiteiten bestaat de toekomstige inzet en bijdrage van het HSAO-onderwijs aan het opleiden voor de jeugdzorg? (“Verken en inventariseer wat er gebeurt in de (nabije) toekomst; de gewenste situatie”).

1.2 Keten van de jeugdzorg

Dit onderzoek richt zich op het opleiden voor de jeugdzorgsector **in de volle breedte**: de lokale eerstelijns en preventieve Jeugdzorg, de Bureaus Jeugdzorg, de geïndiceerde Jeugdzorgvoorzieningen, de justitiële Jeugdzorg, de Jeugd-GGZ en de LVG-sector. We sluiten aan bij de omschrijving van jeugdzorg in deelproject Beroepsprofiel van het Actieplan Professionalisering Jeugdzorg. Het gaat om de omschrijving van de totale jeugdzorg, dus zowel in het vrijwillige als in het gedwongen kader.

In het kort betekent dit dat hier wordt gekozen voor een indeling van de jeugdzorg in drie gebieden (Figuur 1).

1. Het eerste gebied betreft (a) het gemeentelijk jeugdbeleid (gemeentelijke voorzieningen (zoals zorg in onderwijs (scholen, ZAT's schoolmaatschappelijk werk), de jeugdgezondheidszorg (GGD's en consultatiebureaus) en het (jeugd) algemeen maatschappelijk werk), (b) bovengemeentelijke voorzieningen (Bureau Halt, MEE Kinderziekenhuizen) en (c) de Centra voor Jeugd en Gezin.
2. Het tweede gebied betreft de indicatiestelling (Bureau jeugdzorg, Centrum voor indicatiestelling Zorg (CIZ), huisarts) met de Raad voor de Kinderbescherming.
3. Het derde gebied betreft de geïndiceerd zorgaanbod jeugdzorg (Provinciale jeugdzorg, Jeugd GGZ, Jeugd LVG, Gesloten jeugdzorg). Deze indeling is voor de respondenten in het document “Toelichting bij de vragenlijst” (Bijlage 2, in bijzonder de Figuur 1 getiteld “Keten van jeugdzorg”) opgenomen en tijdens het onderzoek meegestuurd.

Figuur 1. Keten van de jeugdzorg

1.3 HSAO-opleidingen: bachelor- en masteropleidingen

In 1999 hebben 29 Europese landen afspraken gemaakt om in het hoger onderwijs te komen tot internationaal vergelijkbare graden. Uiteindelijk doel is te komen tot gemeenschappelijk en open Europees onderwijs. Nederland is in het studiejaar 2002 gestart met deze bachelor-masterstructuur in het hoger onderwijs. Het hoger onderwijssysteem is gebaseerd op twee cycli bachelor ("undergraduate") en master ("graduate"). De bacheloropleiding kan gevolgd worden na een afgeronde vooropleiding in het voortgezet onderwijs of MBO. Na een bacheloropleiding kan een masteropleiding (een of twee jaar) worden gevolgd. Inmiddels zijn alle vierjarige hbo-opleidingen omgezet naar bacheloropleidingen en kunnen erkende masteropleidingen worden gevolgd.

Het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs in Nederland kent bachelor- en masteropleidingen. Voor het onderzoek zijn de volgende bacheloropleidingen binnen het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs (HSAO) benaderd, namelijk Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH), Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), Culturele en Maatschappelijk Vorming (CMV), Pedagogiek (PED), Toegepaste Psychologie (TP) en Creatieve Therapie (CT).

Om een zo volledig mogelijk beeld te verkrijgen zijn 72 bacheloropleidingen in het HSAO-domein (Tabel 1a) gevraagd voor het onderzoek en is afgezien van een steekproeftrekking. Van de 72 HBO opleidingen is meer dan de helft Sociaal Pedagogische Hulpverlening en Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (elk 20 opleidingen). Creatieve Therapie (5) en Toegepaste Psychologie (4) zijn geringer in aantal, als het gaat om het totale aantal opleidingen dat wordt aangeboden.

Deze HSAO-opleidingen nemen verschillende posities in ten opzichte van het opleiden voor de jeugdzorg (Tabel 1b). De jeugdzorg is niet voor alle opleidingen een even grote afnemende markt. Voor de opleidingen SPH, PED, MWD is de jeugdzorg een grotere afnemende markt en daarom worden er binnen deze opleidingen ook meer opleidingsarrangementen aangeboden die specifiek gericht zijn op de jeugdzorg dan bij de opleidingen CT, CMV en TP.

Tabel 1a. Voor het onderzoek benaderde HSAO bachelor opleidingen in Nederland per richting

Opleiding	Aantal	Percentage
SPH	20	28%
MWD	20	28%
CMV	14	19%
PED	9	12%
TP	4	6%
CT	5	7%
Totaal	72	100%

Volgens de HBO-monitor 2007 is het gemiddelde uitstroompercentage van HSAO-studenten, na één tot anderhalf jaar na hun afstuderen, totaal 14, 4%. Jeugdzorg is hierbij “smal” gedefinieerd naar CBS categorieën “Jeugdzorg waarbij huisvesting wordt geboden”, “Jeugdzorg waarbij geen huisvesting wordt geboden” en “dagverblijven voor jeugdzorg”. In de HBO-monitor is aan afgestudeerden de open vraag gesteld bij welk soort bedrijf ze op dit moment werkzaam zijn. De antwoorden op deze open vraag zijn vervolgens ingedeeld in CBS categorieën.

De “smalle” definitie van jeugdzorg, zowel als de open vraagstelling, heeft tot gevolg dat er naar alle waarschijnlijkheid sprake is van een ondervertegenwoordiging van afgestudeerden bij het lezen van deze cijfers. Er zijn meer CBS categorieën van organisaties waar ook jeugdzorgfuncties binnen vallen. Denk hierbij aan het gemeentelijk jeugdbeleid en justitiële jeugdinrichtingen. Door de vraagstelling is het hierom niet mogelijk om uitsluitend te zijn. Wel geven de cijfers een indicatie van in de jeugdzorg werkzame HSAO studenten.

De uitstroomcijfers naar de jeugdzorg uit de HBO-monitor zijn opnieuw berekend voor de opleidingen SPH, MWD, Pedagogiek, CMV en Creatieve Therapie. Voor Toegepaste Psychologie kon deze berekening nog niet worden gemaakt, vanwege het feit dat deze opleiding nog niet lang genoeg bestaat om afgestudeerden na 1 tot 1,5 jaar te bevragen naar hun werkkring.

Tabel 1b. Percentage HSAO-afstudeerders werkzaam in “smalle definitie” jeugdzorg (HBO-monitor, 2007)

Opleiding	Percentage
SPH	13,5%
MWD	17,1%
CMV	1,6%
PED	20,8%
CT	5%
gemiddeld	14,4%

Alle opleidingen voldoen volgens de accreditatie-eisen (register NVAO, www.nvao.net) aan landelijke, met de werkgevers opgestelde opleidingsprofielen (zie referenties van de opleidingsprofielen in literatuurlijst). In de curricula is plaats is voor 70% landelijk opgestelde competenties en 30% eigen inrichting van het curriculum, vaak overeengekomen met het eigen lokale werkveld.

Om een zo volledig mogelijk beeld te verkrijgen zijn een tiental erkende masteropleidingen (Tabel 5a) in het register NVAO in het HSAO-domein gevraagd voor het onderzoek en ook hier is afgezien van een steekproeftrekking. Recent zijn binnen een aantal hogescholen masteropleidingen ontwikkeld die zich geheel of gedeeltelijk op de jeugdzorg richten. De masteropleiding Pedagogiek is een omzetting van de voormalige Kaderopleiding Pedagogiek.

Hoofdstuk 2. Methode van onderzoek

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is gebruik gemaakt van vragenlijst als onderzoeksmethode. Het onderzoek bestaat uit een ontwikkelings- uitvoerings- en rapportagefase. In de ontwikkelingsfase is in de werkgroep een vragenlijst voor het onderzoek ontwikkeld en in een pilot uitgetest om de vragenlijst bij te stellen. In de uitvoeringsfase zijn de HSAO-opleidingen (bachelor- en masteropleidingen) uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. De data zijn verzameld via een gestructureerde vragenlijst. Vervolgens zijn de data geanalyseerd en is er gerapporteerd.

2.1 De bachelor en masteropleidingen binnen het HSAO domein.

Voor dit onderzoek zijn, de op 1 maart 2008 geregistreerde, 72 HSAO - bacheloropleidingen benaderd (Tabel 2). In Nederland wordt vanuit 27 hogescholen / locaties onderwijs gegeven (Tabel 3). De meeste hogescholen bieden twee of drie HSAO- opleidingen aan. Twee hogescholen bieden geen HSAO opleiding, drie hogescholen bieden drie, nog eens drie, vier HSAO richtingen. Vier hogescholen bieden vijf van de zes HSAO richtingen aan. Geen hogeschool biedt de zes HSAO richtingen aan.

Tabel 2. HSAO bachelor opleidingen per hogeschool

Hogeschool	SPH	MWD	CMV	PED	TP	CT	Totaal
Artez	-	-	-	-	-	X	1
Avans Hogescholen Breda	X	X	X	-	-	-	3
Avans Hogescholen Den Bosch	X	X	X	-	-	-	3
Christelijke Hogeschool Ede	X	X	-	-	-	-	2
Christelijke Hogeschool Windesheim	X	X	X	-	-	-	3
De Driestar Gouda	-	-	-	X	-	-	1
Fontys Hogescholen	X	X	X	X	X	-	5
Gereformeerde Hogeschool	X	X	-	-	-	-	2
Haagse Hogeschool	X	X	X	-	-	-	3
Hanzehogeschool Groningen	X	X	-	-	X	-	3
Hogeschool InHolland Den Haag	X	X	X	-	-	-	3
Hogeschool InHolland Rotterdam	X	X	X	-	-	-	3
Hogeschool InHolland Amsterdam	-	X	-	X	-	-	2
Hogeschool InHolland Alkmaar	X	X	-	-	-	-	2
Hogeschool InHolland Haarlem	-	-	-	-	-	-	0
Hogeschool InHolland Utrecht	-	-	-	-	-	-	0
Hogeschool Leiden	X	X	X	-	X	-	4
Hogeschool Rotterdam	X	X	X	X	-	-	4
Hogeschool Utrecht	X	X	X	X	-	X	5
Hogeschool van Amsterdam	X	X	X	X	X	-	5
Hogeschool van Arnhem Nijmegen	X	X	X	X	-	X	5
Hogeschool Zeeland	X	X	-	-	-	-	2
Hogeschool Zuyd	X	X	X	-	-	X	4
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	-	X	X	X	-	-	3
Noordelijke Hogeschool Zwolle	-	-	-	X	-	-	1
Saxion Hogescholen	X	X	-	-	-	-	2
Stenden Hogescholen	X	-	-	-	-	X	2
	20	20	14	9	4	5	72
Totaal:	28%	28%	19%	12%	6%	7%	100%

Tabel 3. Aantal HSAO opleidingen per hogeschool

Aantal opleidingen	0	1	2	3	4	5	6	Totaal
Aantal Hogescholen	2	3	7	8	3	4	0	27
Percentage	7%	11%	26%	30%	11%	15%	0%	100%

In 2003 stonden ruim 31 duizend studenten ingeschreven bij de opleidingen in het HSAO domein, in 2007 is dit aantal gestegen tot ruim boven de 41 duizend (zie tabel 4). Daarmee is het HSAO domein goed voor 12% van alle inschrijvingen (362.029) in het HBO in 2007 (HBO-Raad, 2008).

Tabel 4. Aantal inschrijvingen in het HSAO per hogeschool 2003 – 2007 (HBO-Raad, 2008).

Hogeschool	2003	2004	2005	2006	2007
Avans Hogescholen	1.860	1.962	2.034	2.121	2.338
Christelijke Hogeschool Ede	1.230	1.524	1.700	1.761	1.850
Christelijke Hogeschool Nederland	683	692	718	727	725
Christelijke Hogeschool Windesheim	1.785	2.007	2.379	2.452	2.659
Fontys Hogescholen	3.374	3.566	3.986	4.338	4.776
Gereformeerde Hogeschool	367	369	430	484	490
Haagse Hogeschool	1.264	1.319	1.480	1.728	1.790
Hanzehogeschool Groningen	1.316	1.377	1.480	1.623	1.923
Hogeschool InHolland	4.098	3.966	3.445	3.439	3.694
Hogeschool Leiden	657	687	733	828	1.175
Hogeschool Rotterdam	1.865	2.109	2.377	2.761	3.031
Hogeschool Utrecht	3.392	3.305	3.332	3.608	3.843
Hogeschool van Amsterdam	2.468	2.642	2.842	3.181	3.524
Hogeschool van Arnhem Nijmegen	3.345	3.717	4.163	4.543	4.589
Hogeschool Zeeland			245	325	408
Hogeschool Zuyd	1.212	1.271	1.249	1.295	1.420
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	951	982	1.029	1.163	1.331
Saxion Hogescholen	1.466	1.720	1.890	1.964	2.115
Totaal:	31.333	33.215	35.512	38.341	41.681

Voor dit onderzoek zijn 10 masteropleidingen benaderd (Tabel 5a). Naast de bacheloropleidingen zijn er recent, binnen een aantal hogescholen masteropleidingen ontwikkeld die zich geheel of gedeeltelijk op de jeugdzorg richten, zoals Master Social Work en Master Jeugdzorg. De masteropleiding Pedagogiek is een omzetting van de voormalige Kaderopleiding Pedagogiek. Voor het onderzoek zijn tien masteropleidingen gevraagd, waarvan zes Masteropleidingen Pedagogiek (M PED), drie Masteropleidingen Social Work (M SW) en een Masteropleiding die zich specifiek op de jeugdzorg (M JZ) richt. Deze laatste gaat in het najaar van 2008 van start.

De studentenaantallen in de masteropleidingen (Tabel 5b) binnen het HSAO domein zijn, zeker vergeleken met de aantallen bachelorstudenten, relatief laag te noemen. Het gaat in totaal om zo'n 600 studenten. Een mogelijk reden van deze relatief lage aantallen kan te maken hebben met het gegeven dat deze opleidingen tijdens het doen van het onderzoek (nog) niet bekostigd zijn.

Tabel 5a. HSAO Master opleidingen per hogeschool

Hogeschool	M Ped	M SW	M JZ	Totaal
Artez	-	-	-	0
Avans Hogescholen Breda	-	-	-	0
Avans Hogescholen Den Bosch	-	-	-	0
Christelijke Hogeschool Ede	-	-	-	0
Christelijke Hogeschool Windesheim	-	-	-	0
De Driestar Gouda	-	-	-	0
Fontys Hogescholen	X	-	-	1
Gereformeerde Hogeschool	-	-	-	0
Haagse Hogeschool	-	-	-	0
Hanzehogeschool Groningen	-	-	-	0
Hogeschool InHolland Den Haag	-	-	-	0
Hogeschool InHolland Rotterdam	-	-	-	0
Hogeschool InHolland Amsterdam	-	-	-	0
Hogeschool InHolland Alkmaar	-	-	-	0
Hogeschool InHolland Haarlem	-	-	-	0
Hogeschool InHolland Utrecht	X	-	-	1
Hogeschool Leiden	-	-	X	1
Hogeschool Rotterdam	X	-	-	1
Hogeschool Utrecht	X	-	-	1
Hogeschool van Amsterdam	X	X	-	2
Hogeschool van Arnhem Nijmegen	X	X	-	2
Hogeschool Zeeland	-	-	-	0
Hogeschool Zuyd	-	-	-	0
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	-	-	-	0
Noordelijke Hogeschool Zwolle	-	-	-	0
Saxion Hogescholen	-	X	-	1
Stenden Hogescholen	-	-	-	0
Totaal:	6	3	1	10

Tabel 5b. Aantal inschrijvingen Masteropleidingen HSAO per hogeschool 2003 – 2007 (bron: HBO-raad http://www.hbo-raad.nl/publicaties/cat_view/60-feiten-en-cijfers/63-onderwijs/75-inschrijvingen).

Hogeschool	2003	2004	2005	2006	2007
Fontys Hogescholen	130	132	126	109	100
Hogeschool InHolland	91	65	48	77	34
Hogeschool Leiden	-	-	-	-	-
Hogeschool Rotterdam	31	23	37	41	55
Hogeschool Utrecht	-	-	-	338	309
Hogeschool van Amsterdam	17	16	14	9	18
Hogeschool van Arnhem Nijmegen	31	27	19	19	30
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	28	38	46	60	67
Saxion Hogescholen*	Onbek.	Onbek.	Onbek.	Onbek.	Onbek.
Totaal:	328	301	290	653	613

* Dit betreft een domeinoverstijgende opleiding (Health Care & Social Work), waarbij de studenten geregistreerd staan bij HGZO en niet bij het HSAO.

2.2 Vragenlijst

Het raamwerk van opleidingsaspecten voor de jeugdzorg is ontwikkeld in een tweetal werkconferenties met experts uit HSAO-opleidingen en de (ervaring-)kennis rondom jeugdzorg en hoger onderwijs binnen de werkgroep. Op basis van dit raamwerk is een vragenlijst ontwikkeld.

De vragenlijst bestaat uit 50 items (zie voor de originele vragenlijst Bijlage 1). De vragenlijst is opgebouwd uit drie delen. Deel I “kenmerken van uw HSAO-opleiding en algemene gegevens” omvat 12 vragen. Deel II “huidige situatie: onderwijsarrangementen nu !” bevat 29 vragen en deel III “toekomstige situatie: jeugdzorg en inspanning van de HSAO-opleiding” (2008-2011) bestaat uit 8 vragen. In tabel 6 worden de variabelen per cluster opgesomd.

In deel II zijn de tien dilemma’s (vraag 19) en trends in het opleiden voor de jeugdzorg (vraag 35) afkomstig van een werkconferentie die op 31 oktober 2007 werd gehouden. De conferentie had tot doel te verkennen welke dominante ontwikkelingen, dilemma’s en/of vraagstukken door de sector zelf worden gedefinieerd in de jeugdzorg én waar de problemen en/of aansluitingsvraagstukken voor de opleidingen liggen. Voor deze eerste conferentie zijn een aantal lectoren op het terrein van jeugd en jeugdzorg, leden van kenniskringen en onderwijsontwikkelaars uitgenodigd. Tevens is een vertegenwoordiger van de MO-groep en van het Landelijk Cliëntenplatform Jeugdzorg uitgenodigd.

In deel III zijn de competenties waaraan het handelen van hbo-professionals in de jeugdzorg in de toekomst aan moet voldoen geoperationaliseerd als vraaggericht, probleemgericht, kansgericht, contextgericht, gebiedsgericht, integraal, maatschappelijk gericht en transparant (vraag 44; Vliet, van, Boonstra, & R. Rijkschroeff, 2007). De belangrijkste methoden en kennis zijn die de toekomstige professionals werkzaam in de jeugdzorg zouden moeten kennen is geoperationaliseerd naar een vijftal methoden; competentiemodel (het is ontwikkeld door de afdeling gedragstherapieprojecten van het Paedologisch Instituut (vanaf 1999 PI-research) in Duivendrecht), cognitief geaccentueerde structuurverlening (Deze methodiek is beschreven door Bruininks (1995) en gebaseerd op de orthopedagogische benadering van Kok (1997)), Family first Oplossingsgericht gespreksbenadering, Triple P. (<http://www.triplep-nederland.nl>) en anders (vraag 46; website NJi /www.nji.nl).

De antwoordmogelijkheden van de 50 items bestaan uit antwoorden op open vragen en het aankruisen van een of meerdere antwoorden uit een serie antwoordmogelijkheden inclusief de optie “anders namelijk....”

De vragenlijst kent een algemene instructie en drie introducties per deel bedoeld voor de respondenten ter ondersteuning van het invullen. Bijna alle vragen zijn voorzien van een noteerinstructies per afzonderlijk item.

Tabel 6. *Specificatie van de variabelen per cluster in de vragenlijst.*

Cluster	Variabelen / waarnemingsvragen	
Deel I “kenmerken van uw HSAO-opleiding en algemene gegevens”	1.	Voor welke opleiding binnen het HSAO-domein heeft u de vragenlijst ingevuld?
	2.	Voor welke opleidingsvariant op hoeveel locaties heeft u de vragenlijst ingevuld?
	3.	Hoeveel studenten in totaal (opgeteld alle studiejaren en opleidingsvarianten) studeren in het studiejaar 07-08 aan deze opleiding?
	4.	Hoeveel studenten van het totaal genoemd in vraag 3 gaan naar verwachting werken in de jeugdzorg?
	5.	Hoeveel studenten met welke (multi-)culturele achtergrond studeren in totaal (opgeteld alle studiejaren en opleidingsvarianten) in het studiejaar 07-08 aan deze opleiding?
	6.	Hoeveel personeelsleden zijn werkzaam bij deze opleiding?
	7.	Hoeveel personeelsleden zijn op dit moment tevens werkzaam in de jeugdzorg?
	8.	Hoeveel personeelsleden zijn in het verleden binnen de jeugdzorg werkzaam geweest?
	9.	Hoeveel personeelsleden zijn nooit binnen de jeugdzorg werkzaam geweest?
	10.	Wat is uw functie?
	11.	Wat is uw geslacht?
	12.	Wat is uw leeftijd?

Deel II "huidige situatie: onderwijsarrangementen nu !"	13.	In hoeveel onderwijsarrangementen in het studiejaar 07-08 komen thema's uit de jeugdzorg aan de orde?	
	14.	Hoe heet dit onderwijsarrangement?	
	15.	Vanaf welk studiejaar is dit onderwijsarrangement in de opleiding ondergebracht?	
	16.	Hoe is het onderwijsarrangement te typeren?	
	17.	Hoeveel studenten hebben aan het onderwijsarrangement deelgenomen in het studiejaar 2007-2008 en hoeveel studenten gaan het volgen in 2008-2009?	
	18.	Hoeveel ECTS en SBU kent dit onderwijsarrangement?	
	19.	In het kader van het Actieplan Jeugdzorg en het deelproject opleidingen is een inventarisatie gemaakt van dilemma's in de jeugdzorg. Het gaat daarbij om zaken die momenteel spelen in de jeugdzorg en waar beginnende beroepsbeoefenaars in dit werkveld mee te maken. Hieronder zijn tien van dergelijke dilemma's beschreven.	
	20.	Welke zijn de geldende opleidingscompetenties voor dit onderwijsarrangement?	
	21.	Welke bronnen afkomstig uit de jeugdzorg anders dan literatuur (vraag 20) wordt bij het onderwijsarrangement gebruikt?	
	22.	Welke literatuur wordt bij het onderwijsarrangement gebruikt?	
	23.	Op welke deelsector c.q. gebied van de jeugdzorg richt zich het onderwijsarrangement?	
	24.	Op welke aanbod van de jeugdzorg richt zich het onderwijsarrangement?	
	25.	Heeft de ontwikkeling van het onderwijsarrangement in samenwerking met de jeugdzorg plaats gevonden?	
	26.	Hoe heeft het samenwerkingstraject met de jeugdzorg vorm gekregen?	
	27.	Hoeveel uur (schatting) is door partijen in het samenwerkingstraject om een onderwijsarrangement te ontwikkelen gestoken? Het gaat om een indruk.	
	28.	Welke procedure(-afspraken) met wie (externe partner) heeft uw opleiding ontwikkeld om het onderwijsarrangement actueel te houden?	
	29.	Wilt u nog een onderwijsarrangement specificeren?	
	30.	Vindt er vanuit een HSAO-lectoraat <i>onderzoek</i> plaats in samenwerking met instellingen binnen de jeugdzorg?	
	31.	In hoeverre voedt het lectoraat de onderwijsarrangementen in het curriculum? Kunt u de "good-practice(s)" kort beschrijven.	
	32.	Met welke instellingen voor jeugdzorg heeft uw opleiding sinds 2004 -2005 intensieve contacten onderhouden, anders dan hierboven al vermeld? Geef hier bijvoorbeeld het convenant weer met een jeugdzorginstelling of het aantal vertegenwoordigers van jeugdzorginstellingen in de adviesraad/ in de beroepenveldcommissie.	
	33.	Heeft uw academie werknemers/professionals sinds het studiejaar 2004 - 2005 uit de jeugdzorg geschoold?	
	34.	Kunt u een indruk geven om hoeveel werknemers/professionals het sinds 2004-2005 gaat?	
	35.	In welke mate ziet u de volgende trends in het opleiden voor de jeugdzorg?	
	36.	Een eerstejaarsstudent(e) wil worden opgeleid voor de jeugdzorg. Welke ideaaltypische opleidingsroute binnen uw opleiding adviseert u aan deze student?	
	37.	In welke mate bent u tevreden over de ontwikkelde competenties op het gebied van de jeugdzorg bij het afstuderen van het huidige cohort vierdejaars studenten? Motiveer uw antwoord.	
	38.	Heeft de opleiding contact met afgestudeerden/alumni?	
	39.	Hoeveel oud- studenten zijn werkzaam in de jeugdzorg?	
	40.	Welke indruk heeft u van oud-studenten/alumni die in de jeugdzorg werkzaam zijn? Waar lopen zij tegenaan in de praktijk? Welke geluiden uit het werkveld hoort u?	
	41.	Hoe gebruikt de opleiding de informatie van oud-studenten/ alumni in het bijstellen van het curriculum?	
	Deel III "toekomstige situatie: jeugdzorg en inspanning van de HSAO-opleiding"	42.	Hoe kijkt u aan tegen het <u>vergroten</u> van de toekomstige inspanning van uw opleiding ten behoeve van de jeugdzorg?
		43.	Kunt u uw antwoord toelichten?
		44.	Kunt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven hoe belangrijk de competenties zijn voor de toekomstige beroepshouding van professionals in de jeugdzorg?
		45.	Kunt u voor de drie belangrijkste competenties, die u het hoogste cijfer heeft gegeven bij vraag 44, aangeven wat er in de nabije toekomst (2008-2011) binnen de opleiding zal moeten veranderen zodat de hbo-opleiding studenten gaat afleveren die over deze competentie beschikken.
		46.	Kunt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven wat voor u de belangrijkste methoden en kennis zijn die de toekomstige professionals werkzaam in de jeugdzorg zouden moeten kennen?
		47.	Kunt u tenminste drie ideeën en initiatieven beschrijven (meer mag ook.....) die vanuit de opleiding van belang zijn en die goed aansluiten om de kloof tussen hoger onderwijs en jeugdzorg te overbruggen?
		48.	Bent u van mening dat bovenstaande consequenties heeft voor de deskundigheidsbevordering van de hbo-docenten?
		49.	Welke ideeën heeft u omtrent de deskundigheidsbevordering van de hbo-docenten?
		50.	Heeft u zelf nog suggesties voor het onderzoek of zijn er dingen die u mist?

2.3 Procedure

Door de voorzitter van deelproject Opleiden is het initiatief genomen om, ten behoeve van de start van het project, eind oktober, begin november twee werkconferenties te houden. De eerste conferentie had tot doel te verkennen welke dominante ontwikkelingen, dilemma's en/of vraagstukken door de sector zelf worden gedefinieerd in de Jeugdzorg én waar de problemen en/of aansluitingsvraagstukken voor de opleidingen liggen. Voor deze eerste conferentie zijn een aantal lectoren op het terrein van jeugd en Jeugdzorg, leden van kenniskringen en onderwijsontwikkelaars uitgenodigd. Tevens is een vertegenwoordiger van de MO-groep en van het Landelijk Cliëntenplatform Jeugdzorg uitgenodigd.

Op de tweede conferentie was vooral het vraagstuk van een zo goed mogelijke inrichting van het deelproject aan de orde. Voor deze conferentie waren uitgenodigd de voorzitters van de LOO's, enkele faculteitsdirecteuren en instituutdirecteuren. Daarnaast meldden zich een aantal andere belangstellenden van diverse hogescholen (Verslag werkconferentie, 2007).

Uit de participanten van de werkconferenties is een landelijke werkgroep samengesteld die de opzet en de uitvoering van het onderzoek heeft begeleid. In deze landelijke werkgroep is kennis van de sector, gefundeerde kennis over het werkveld, over onderzoek, kennis van onderwijsontwikkeling en een verbinding met het werkveld aanwezig. Hiernaast is er overleg gepleegd met de voorzitters van de Landelijke Opleidingsoverleggen SPH, MWD, Pedagogiek, Toegepaste Psychologie, CMV en Creatieve Therapie. Zij hebben actief bijgedragen aan het aandragen van respondenten.

In deze werkgroep is de vragenlijst en een toelichting bij de vragenlijst ontwikkeld. De werkgroep is in Utrecht bij elkaar gekomen. In de werkgroepbijeenkomsten en via e-mailcontact tussen de bijeenkomsten zijn verbeteringen in de vragenlijst aangebracht.

Via een pilotonderzoek is de vragenlijst uitgetest bij een zestal leerplancommissieleden en directeuren van HSAO-opleidingen. Deze proefrespondenten zijn telefonisch bevestigd over hun mening over de ontwikkelde vragenlijst (onder andere bruikbaarheid, helderheid, duidelijkheid, indrukken en verbeteringsuggesties). Op basis van deze feedback is de vragenlijst nogmaals aangepast.

De vragenlijst is per e-mail vanuit de hbo-raad verstuurd aan de HSAO-opleidingen. De mailing bevatte een begeleidende brief, de vragenlijst zelf, een toelichting bij de vragenlijst. Na twee en vier weken is een herinneringsmail verstuurd en enkele aanvullende activiteiten uitgevoerd (o.a. telefonisch contact) om de respons zo hoog mogelijk te laten zijn.

Hoofdstuk 3. Bevindingen

3.1 Deel I. Kenmerken van de opleiding en algemene gegevens

De bevindingen uit deel I “kenmerken van uw HSAO-opleiding en algemene gegevens” van de vragenlijst wordt hieronder beschreven.

De respons van HSAO-opleidingen en de respondenten

De vragenlijst is verstuurd aan 82 HSAO opleidingen in Nederland, waarvan 72 bacheloropleidingen en 10 masteropleidingen. Er zijn 51 ingevulde vragenlijsten voor 59 van 82 opleidingen retour ontvangen. Soms zijn vragenlijsten geretourneerd die op meerdere opleidingen betrekking hadden. Dat komt overeen met een responspercentage van 72%. Negen opleidingen hebben wel een reactie gegeven, maar hebben de vragenlijst niet ingevuld. Veertien opleidingen hebben niet gereageerd. De responspercentages verschillen per opleiding (zie tabel 7).

Tabel 7. Respons per opleiding

Opleiding	Aantal opleidingen	Respons	Percentage repons per opleidingsvariant
TP	4	4	100%
CT	5	4	80%
SPH	20	16	80%
Master	10	7	70%
MWD	20	14	70%
PED	9	6	67%
CMV	14	8	57%
HSAO Totaal	82	59	72%

De meeste invullers van de vragenlijst vervullen de functie van hogeschooldocent (17), opleidingscoördinator (15) of manager (12). Vier vragenlijsten zijn ingevuld door een beleidsfunctionaris (Tabel 8). Van drie vragenlijsten is het onbekend wie de vragenlijst heeft ingevuld.

Tabel 8. Functie van de respondenten

Functie	Aantal	Percentage
Hogeschooldocent	17	33,3
Opleidingscoördinator	15	29,5
Manager	12	23,5
Beleidsfunctionaris	4	7,9
Missing	3	5,8
Totaal	51	100%

Ruim de helft van de vragenlijsten is door een vrouw ingevuld (Tabel 9). Van drie vragenlijsten is de sekse van de invuller onbekend. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is iets onder vijftig jaar (range 31 – 63).

Tabel 9. *Sekse en leeftijd respondenten*

Sekse	Aantal	Percentage	Gemiddelde leeftijd	Sd	Range
Vrouw	26	51%	48,3	6,8	31 - 63
Man	22	43%	51,1	5,7	39 - 60
Missing	3	6%	-	-	-
Totaal	51	100%	49,7	6,4	31 - 63

Geschatte aantallen studenten voor onderwijsarrangement voor jeugdzorg

In totaal hebben, naar schatting van de respondenten, in het studiejaar 2007 – 2008 7.618 studenten deelgenomen aan de onderwijseenheden die specifiek op de jeugdzorg gericht zijn. Voor het studiejaar 2008 – 2009 wordt een toename met ruim 12% verwacht naar ruim 8.500 studenten. Gemiddeld wordt geschat dat 114 studenten in het studiejaar 2007 – 2008 hebben deelgenomen aan specifiek op de jeugdzorg gerichte onderwijsarrangementen en wordt geschat dat gemiddeld 133 studenten gaan deelnemen in het studiejaar 2008 – 2009 (Tabel 10).

Tabel 10. *Geschatte aantal studenten onderwijsarrangementen specifiek gericht op de jeugdzorg*

Studiejaar	Aantal studenten	Gemiddeld per OWA
2007- 2008(N=67)	7.618	114
2008-2009 (N=64)	8.541	133

Advies aan studenten die willen worden opgeleid voor jeugdzorg

De studenten die willen worden opgeleid voor jeugdzorg krijgen in de meeste gevallen het advies om de verschillende stages te lopen binnen de jeugdzorg, het afstudeeronderzoek te doen rondom een thema dat speelt in de jeugdzorg en een minor te volgen gericht op jeugdzorg en zich verder te specialiseren door middel van het volgen van keuzeonderwijs gericht op jeugdzorg.

Een voorbeeld van een gedetailleerd advies, afkomstig van een SPH opleiding:

“Propedeuse SPH, met voor jeugdzorg relevante keuzemodulen.

2^e jaar: Stage binnen een instelling voor jeugdzorg en keuzeopdrachten binnen het onderdeel professionele ontwikkeling zoveel mogelijk opdrachten kiezen rondom jeugdproblematiek en jeugdzorg.

3^e jaar: Idem; daarnaast binnen het leerpakket “methodische cyclus” kiezen voor de onderdelen outreachende hulpverlening, gedragsverandering in gezinnen en conflict- en agressiehantering.

4^e jaar: Onderzoek doen binnen een instelling voor jeugdhulpverlening of rondom jeugdproblematiek en een minor ambulante jeugdhulpverlener of Werken in Gedwongen Kader.”

Etnische achtergrond van studenten

De etnische achtergrond van studenten in het HSAO is naar de mening van de respondenten voornamelijk Nederlands (Tabel 11, ruim 84%). De geschatte aantallen Marokkaanse en Turkse studenten zijn relatief klein. De etnische achtergrond van maximaal 10,2% van de HSAO- studenten wordt geschat als van niet-westerse allochtonen afkomst. Dit komt overeen met het bevolkingspercentage van 10%. De Duitse en Belgische studenten studeren vooral in de grensstreek.

Tabel 11. *Geschatte aantallen van etnische achtergrond studenten in het HSAO*

Etnische achtergrond	Aantal	Percentage
Nederlands	24.584	84,7%
Duits	1.169	4,0%
Antilliaans/ Surinaams	1.112	3,8%
Marokkaans	878	3,0%
Turks	657	2,3%
Belgisch	308	1,1%
Syrisch orthodox	33	0,1%
Anders	271	1,0%
Totaal	29.012	100%

Alumnibeleid

Een ruime meerderheid van de opleidingen onderhoudt contact met alumni. Ongeveer 25% van de opleidingen heeft geen contact met alumni (Tabel 12).

Tabel 12. *Contact met alumni*

	Frequentie	Percentage
Ja	31	61%
Nee	13	25%
Missing	7	14%
Totaal	51	100%

De informatie vanuit de alumnibijeenkomsten wordt nog te weinig structureel gebruikt om het onderwijs te verbeteren of te vernieuwen vinden een aantal respondenten. In een aantal gevallen wordt aangegeven dat deze informatie wordt doorgespeeld naar docententeams, of de werkveldcommissie. Een enkele respondent geeft aan dat de informatie uit de alumnibijeenkomsten wordt gebruikt in het kader van het kwaliteitsbeleid om het onderwijs te verbeteren of te vernieuwen.

“Input vanuit de praktijk van het werkveld verloopt via de werkveldcommissie. Signalen uit de werkveldcommissie worden waar relevant meegenomen in de bijstelling van het curriculum.”

“Op indirecte wijze via gastlessen, begeleiding afstudeerwerkstukken, stagebegeleiding.”

Respondenten geven aan dat alumni tegen een aantal problemen aanlopen in de praktijk. Deze problemen zijn terug te voeren op twee categorieën, namelijk problemen met cliënten en problemen met de organisatie van de jeugdzorg. Wat betreft de problemen met de cliënten wordt aangegeven dat de problematiek steeds complexer wordt en er veelal vanuit een gedwongen kader gewerkt wordt, cliënten zijn bovendien mondiger en veeleisender (consumentisme) en steeds vaker komt agressie voor in het werk.

“In toenemende mate claimend, over-assertief gedrag van hulpvragers. Het “dikke ik”.”

De problemen met de organisatie van de jeugdzorg die worden aangegeven door alumni zijn: bureaucratisering, juridisering (naar aanleiding van de zaak “Savanna”), verzakelijking en vergaande protocollering, waardoor de discretionaire ruimte van de hulpverleners sterk wordt ingeperkt. Daarnaast worden problemen in de ketensamenwerking genoemd. Ook het verloop van medewerkers en de lage salariëring worden genoemd. Een enkeling noemt incompetent management in de jeugdzorg.

“De studenten lopen op tegen verzakelijking, incompetent management en te hoge werkdruk”

“Mogelijk hangt het hoge verloop ook samen met het gegeven dat HBO’ers in de residentiële jeugdzorg al jaren op MBO-niveau betaald krijgen.”

Tevredenheid over ontwikkelde competenties van afgestudeerden.

In algemene zin geven de HSAO-opleidingen aan redelijk tevreden tot tevreden te zijn over het niveau van afgestudeerde studenten. Wel wordt erbij vermeld dat het gaat om vaak nog jonge mensen en om beginnende beroepsbeoefenaars. Minder tevreden zijn de respondenten over de specifiek voor jeugdzorg ontwikkelde competenties.

“Ambitie is de competenties voor dit werkveld aan te scherpen, daaruit kan afgeleid worden dat vooral diepgang versterking behoeft.”

“Tevreden met de ontwikkelde competenties voor het beroep, specialisatie en focus op de specifieke beroepscontext van (delen van) de jeugdzorg kan beter.”

Medewerkers in het HSAO

Bij de opleidingen, die meegewerkt hebben aan dit onderzoek, werken geschat ongeveer 2.350 medewerkers, verdeeld over bijna 1.100 FTE (Tabel 13). Deze schatting komt uit op bijna 0,5 formatieplaats per medewerker (0,47 FTE). De respondenten schatten dat ruim 32% van de personeelsleden, verbonden aan de HSAO opleidingen, ervaring heeft in de jeugdzorg.

Tabel 13. *Geschatte aantallen medewerkers in het HSAO*

	Aantal	FTE
Momenteel werkzaam in de jeugdzorg	205 (8,7%)	80,1 (7,3%)
In het verleden werkzaam in de jeugdzorg	563 (23,9%)	337,6 (30,7%)
Geen ervaring in jeugdzorg	1.584 (67,4%)	681,6 (62,0%)
Werkzaam bij HSAO opleidingen	2.352 (100%)	1.099,3 (100%)

Samenwerking met lectoraat en werkveld

Bij 25 van de respondenten vindt er onderzoek naar de jeugdzorg plaats vanuit een lectoraat, samen met de praktijk en bij 12 opleidingen gebeurt dat niet (Tabel 14).

Tabel 14. *Onderzoek naar jeugdzorg vanuit lectoraat*

	Frequentie	Percentage
Ja	25	49,0%
Nee	12	23,5%
Anders	4	7,9%
Missing	10	19,6%
Totaal	51	100%

Het lectoraat is op verschillende manieren betrokken bij het onderwijs en de onderwijsontwikkeling. Het lectoraat is volgens enkele respondenten verantwoordelijk voor de ontwikkeling en de inhoud van de masteropleiding. Ook wordt aangegeven dat lectoraten betrokken zijn bij de ontwikkeling van minoren en dat bachelor studenten betrokken worden bij onderzoek dat vanuit het lectoraat wordt uitgevoerd. Het merendeel van de respondenten geeft echter aan dat dit nog in de kinderschoenen staat of dat er wel plannen zijn, maar dat die momenteel nog niet worden uitgevoerd.

“Het lectoraat is actief betrokken geweest bij de ontwikkeling van de Master, met name met het onderzoeksprogramma.”

“De minor is geïnitieerd vanuit en wordt mede verzorgd door het lectoraat.”

“Studenten nemen deel aan onderzoeksopdrachten vanuit het kenniscentrum. Daarnaast nemen docenten deel aan een kenniskring waarin ze onderzoek doen.”

De contacten die worden onderhouden met jeugdzorgorganisaties verlopen op verschillende manieren: via convenanten, via een beroepenveldcommissie, via stageplaatsen, onderzoekstrajecten, duale opleidingstrajecten en via deskundigheidsbevordering voor de medewerkers van de hogeschool.

“Convenant voor samenwerking rondom onderzoek door studenten, duaal opleidingstraject, deskundigheidsbevordering voor medewerkers.”

“We hebben een werkveldadviescommissie (4x per jaar) bestaande uit 25 instellingen uit het gehele werkveld, waaronder jeugdzorginstellingen. Taak: advisering aan de opleiding.”

3.2 Deel II. Huidige situatie

De bevindingen uit deel II “huidige situatie: onderwijsarrangementen nu !” van de vragenlijst worden hieronder beschreven.

Aantal onderwijsarrangementen voor jeugdzorg

Van de respondenten beschrijven sommigen veel en anderen weinig onderwijsarrangementen die specifiek op de jeugdzorg zijn gericht. In totaal zijn 85 specifiek op de jeugdzorg gerichte onderwijsarrangementen geïdentificeerd. Daarvan zijn er een aantal dubbel geteld, omdat bij nadere bestudering blijkt dat de dezelfde onderwijsarrangementen voor meerdere HSAO-opleidingen worden aangeboden. Na aftrek van deze dubbeltellingen worden er door de respondenten 60 verschillende onderwijsarrangementen genoemd. Voor een volledig overzicht van alle genoemde onderwijsarrangementen verwijzen wij naar bijlage 5.

De onderwijsarrangementen (Tabel 15) worden door de respondenten zelf ingedeeld in de volgende categorieën: major, de gehele opleiding is specifiek op jeugdzorg gericht; minor, een omvangrijk keuzeonderdeel, dat bedoeld is als specialisatie; een keuzeonderdeel (KOE), een vrij te kiezen onderdeel voor studenten van de betreffende opleiding; een onderwijseenheid (OWE) is verplicht voor alle studenten binnen de opleiding; en een module binnen master (MbM), een verplicht onderdeel bij het volgen van de masteropleiding.

Tabel 15. *Type OW arrangement, beschreven en uitgewerkt in de vragenlijsten.*

Type OW Arrangement	Specifiek voor jeugdzorg
OWE	25
Minor	21
Keuzeonderdeel	6
Module binnen master	5
Onbekend	2
Major	1
Totaal	60

Thema's van de onderwijsarrangementen voor jeugdzorg

De thema's van de onderwijsarrangementen voor de jeugdzorg zijn divers (Tabel 16). Wel zijn vijf hoofdthema's te onderkennen, namelijk methodieken (14), Jeugdzorg algemeen (13), opvoedingsondersteuning (13), gezingericht werken (12) en justitiële jeugdzorg (11). Zeven onderwijsarrangementen zijn gericht op ontwikkelingspsychologie. De overige thema's komen in geringere mate voor. In bijlage 5 staan alle genoemde onderwijsarrangementen vermeld.

Tabel 16. *Benoemde thema's onderwijsarrangementen voor jeugdzorg*

Thema	Frequentie	Percentage
Methodiek	14	16,4%
Jeugdzorg algemeen	13	15,2%
Opvoedingsondersteuning	13	15,2%
Gezingericht werken	12	14,2%
Justitieel	11	12,9%
Ontwikkelingspsychologie	7	8,2%
Psychiatrie	3	3,5%

Vervolg tabel 16. *Benoemde thema's onderwijsarrangementen voor jeugdzorg*

Thema	Frequentie	Percentage
Kindermishandeling	2	2,4%
Diagnostiek	2	2,4%
Ambulant	2	2,4%
Multicultureel	2	2,4%
Multi probleem	1	1,2%
Voorlichting	1	1,2%
Jeugd en onderwijs	1	1,2%
Theorieën	1	1,2%
Totaal	85	100%

Aandacht voor jeugdzorg per opleiding

De respondenten van alle ondervraagde HSAO-opleidingen geven aan dat ongeveer een derde deel van hun opleidingen twee of meer onderwijsarrangementen verzorgd die specifiek gericht zijn op jeugdzorg. Een derde deel van de respondenten geeft aan één specifiek onderwijsarrangement aan te bieden, nog een keer een derde deel van de respondenten geeft aan geen specifiek op jeugdzorg gericht onderwijsarrangement te verzorgen (Tabel 17).

Tabel 17. *Het aangegeven aantal onderwijsarrangementen per HSAO- opleiding*

Opleiding	Twee of meer OWA	Een OWA	Geen OWA	Totaal
MWD	8 (57%)	4 (29%)	2 (14%)	14 (100%)
PED	3 (50%)	0 (0%)	3 (50%)	6 (100%)
SPH	7 (44%)	4 (25%)	5 (31%)	16 (100%)
Master	2 (29%)	4 (57%)	1 (14%)	7 (100%)
CMV	1 (12,5%)	1 (12,5%)	6 (75%)	8 (100%)
CT	0 (0%)	3 (75%)	1 (25%)	4 (100%)
TP	0 (0%)	2 (50%)	2 (50%)	4 (100%)
Totaal	21 (35%)	19 (32%)	20 (33%)	59 (100%)

Onderwijsarrangementen per opleidingsrichting

Het aantal onderwijsarrangementen (absoluut gemeten) per opleiding verschilt sterk. De meeste onderwijsarrangementen, die specifiek gericht op de jeugdzorg, zijn ontwikkeld binnen de opleidingen SPH en MWD (Tabel 18). Er is hierbij geen rekening gehouden met de omvang van de onderwijsarrangementen.

Hieronder zullen per opleiding de onderwijsarrangementen worden beschreven, dan zal ook op de thematieken van de verschillende onderdelen ingegaan worden.

Tabel 18. *Onderwijsarrangementen specifiek voor jeugdzorg per opleiding (in frequentie en percentages)*

Opleiding	Major	OWE	Minor	KOE	Onbekend	Totaal
SPH	0	13	11	4	1	29
	0%	45%	38%	14%	3%	100%
MWD	0	10	10	3	0	23
	0%	44%	43%	13%	0%	100%
CMV	0	2	5	0	0	7
	0%	29%	71%	0%	0%	100%
PED	0	4	7	0	1	12
	0%	33%	59%	0%	8%	100%
TP	0	2	0	0	0	2
	0%	100%	0%	0%	0%	100%
CT	0	4	1	0	0	5
	0%	80%	20%	0%	0%	100%
M PED	0	5	0	0	0	5
	0%	100%	0%	0%	0%	100%
M Overig	1	1	0	0	0	2
	50%	50%	0%	0%	0%	100%

Onderwijsarrangementen bij SPH

De 29 onderwijsarrangementen specifiek gericht op de jeugdzorg binnen de SPH opleidingen (Tabel 19) worden door de respondenten gecategoriseerd als 13 verplichte onderwijseenheden, die door alle studenten gevolgd worden, 11 minoren, 4 keuzeonderwijseenheden. Van een onderwijsarrangement is het onbekend welk type het betreft.

Tabel 19. *Onderwijsarrangementen van de opleidingen SPH, specifiek gericht op de jeugdzorg*

Naam OWA	Type OWA	ECTS	In opleiding sinds	Thema
Differentiatie gezinsbehandeling	KOE	15	onbekend	Gezingericht
Groepswork en Jeugdcriminaliteit	KOE	15	2006	Justitieel
Gedragsverandering in gezinnen SPH				
Methodische cyclus 3 ^e jaar	KOE	1	2006	Gezingericht
VSE Jeugd en Opvoeding	KOE	6	2005	Opvoedingsondersteuning
Kinder- en jeugdpsychiatrie	Minor	3	onbekend	Psychiatrie
Ambulant Jeugdhulpverlening	Minor	30	2006	Ambulant
Eerste Hulp bij opvoeden en opgroeien	Minor	15	onbekend	Opvoedingsondersteuning
Minor jeugd	Minor		onbekend	Jeugd algemeen
Minor Jeugd & Gezin 1, gevorderd niveau	Minor	30	2006	Jeugd algemeen
Minor pedagogiek en Jeugdzorg	Minor	30	onbekend	Jeugd algemeen
Systeemgericht werken in de ambulante jeugdzorg	Minor	30	2008	Gezingericht
Boefjes en Bajeskanten	Minor	15	2006	Justitieel
Drang & dwang	Minor	30	onbekend	Justitieel
Jeugd & Gezin 2	Minor	30	2007	Justitieel
Schooljeugd	Minor	15	2006	Opvoedingsondersteuning
Competentievergroting	Onbekend	4	2005	Methodieken
Opvoedingsondersteuning	OWE	15	2004	Opvoedingsondersteuning
Justitieel forensische hulpverlening	OWE	3	onbekend	Justitieel
Pedagogiek SPH jaar 1 VTO e DTO	OWE	2	onbekend	Methodieken

Project Lastposten, handelingscyclus	OWE	5	2001	Justitieel
Pedagogische Hulpverlening	OWE	3	onbekend	Methodieken
Jongeren	OWE	5	onbekend	Jeugd algemeen
Opvoedingsondersteuning	OWE	3	2007	Opvoedingsondersteuning
Kindermishandeling	OWE	3	2004	Kindermishandeling
Opvoeden in verschillende culturen	OWE	3	2004	Multicultureel
Methoden, sociaal competentiemodel	OWE	3	2004	Methodieken
Orthopedagogiek	OWE	3	2001	ontwikkelingspsychologie
Toolkit 'Gezin Centraal'	OWE	3	2006	Gezingericht
Oriëntatie op cliënt en cliëntsystemen: deel 2: Opvoeding en persoonlijkheidsontwikkeling	OWE	3	2000	ontwikkelingspsychologie

De thema's waar de onderwijsarrangementen zich op richten zijn: justitiële jeugdzorg (6), opvoedingsondersteuning (5), jeugdzorg algemeen (4), gezingericht werken (4) methodieken (4), ontwikkelingspsychologie (2), multicultureel (1), kindermishandeling (1), psychiatrie (1) en ambulante jeugdhulpverlening (1).

Onderwijsarrangementen bij MWD

Bij de MWD opleidingen (Tabel 20) worden volgens de respondenten 23 onderwijsarrangementen aangeboden, die specifiek op de jeugdzorg zijn gericht. Drie keuzeonderwijseenheden, tien minoren en eveneens tien onderwijseenheden.

De thema's waar de onderwijsarrangementen voor MWD zich op richten zijn: jeugd algemeen (5), gezingericht (5), methodieken (3), justitiële jeugdzorg (3), opvoedingsondersteuning (2), ontwikkelingspsychologie (1), psychiatrie (1), ambulante jeugdhulpverlening (1) en kindermishandeling (1).

Tabel 20. *Onderwijsarrangementen van de opleidingen MWD, specifiek gericht op de jeugdzorg*

Naam OWA	Type OWA	ECTS	In opleiding sinds	Thema
Multiculturele gezinsinterventies	KOE	15	2006	Multicultureel
Gezinscoach in multiproblem gezinnen	KOE	15	2006	Multi probleem
Differentiatie gezinsbehandeling	KOE	15	onbekend	Gezingericht
Ambulant Jeugdhulpverlening	Minor	30	2006	Ambulant
Minor pedagogiek en Jeugdzorg	Minor	30	onbekend	Jeugd algemeen
Minor i.o. Jeugdzorg	Minor	30	onbekend	Jeugd algemeen
Integraal jeugdbeleid	Minor	29	2006	Jeugd algemeen
Begeleiden in problematische opvoedingssituaties	Minor	30	2008	Methodieken
Gezinsbehandeling	Minor	30	2008	Gezingericht
Ontwikkelingsstimulering	Minor	30	2008	Opvoedingsondersteuning
Opvoeding/jeugdbeleid	Minor	30	2008	Jeugd algemeen
Opvoedingsondersteuning	Minor	30	2008	Opvoedingsondersteuning
Kinder- en jeugdpsychiatrie	Minor	3	onbekend	Psychiatrie
Jongeren	OWE	5	onbekend	Jeugd algemeen
Justitieel forensische hulpverlening	OWE	3	onbekend	Justitieel
Project Lastposten, handelingscyclus	OWE	5	2001	Justitieel
Kindermishandeling	OWE	3	2004	Kindermishandeling

Pedagogiek SPH jaar 1 VTO e DTO	OWE	2	onbekend	Methodieken
Pedagogische Hulpverlening	OWE	3	onbekend	Methodieken
Orthopedagogiek	OWE	3	2001	ontwikkelingspsychologie
Module Niet vrijwillige Hulpverlening	OWE	4	2007	Justitieel
Gedragsverandering in gezinnen 2 ^e jaar	OWE	15	2005	Gezingericht
Toolkit 'Gezin Centraal'	OWE	3	2006	Gezingericht

Onderwijsarrangementen bij CMV

De respondenten van de opleidingen CMV beschrijven zeven onderwijsarrangementen die specifiek opleiden voor de jeugdzorg, vijf minoren, van elk 30 ECTS en twee onderwijseenheden van elke drie ECTS (Tabel 21).

Twee onderwijsarrangementen richten zich op methodieken, twee op opvoedingsondersteuning, een op gezingericht werken, een op jeugd algemeen en een op justitiële jeugdzorg.

Tabel 21. *Onderwijsarrangementen van de opleidingen CMV, specifiek gericht op de jeugdzorg*

Naam OWA	Type OWA	ECTS	In opleiding sinds	Thema
Begeleiden in problematische opvoedingssituaties	Minor	30	2008	Methodieken
Gezinsbehandeling	Minor	30	2008	Gezingericht
Ontwikkelingsstimulering	Minor	30	2008	Opvoedingsondersteuning
Opvoeding/jeugdbeleid	Minor	30	2008	Jeugd algemeen
Opvoedingsondersteuning	Minor	30	2008	Opvoedingsondersteuning
Justitieel forensische hulpverlening	OWE	3	onbekend	Justitieel
Pedagogische Hulpverlening	OWE	3	onbekend	Methodieken

Onderwijsarrangementen bij CT

De respondenten van de opleidingen CT noemen in totaal vijf onderwijsarrangementen die specifiek opleiden voor de jeugdzorg, een minor (30 ECTS) en vier onderwijseenheden, variërend van twee tot acht ECTS (Tabel 22). Drie van de vijf onderwijsarrangementen hebben als thema ontwikkelingspsychologie, een heeft diagnostiek als thema en een gezingericht werken.

Tabel 22. *Onderwijsarrangementen van de opleidingen CT, specifiek gericht op de jeugdzorg*

Naam OWA	Type OWA	ECTS	In opleiding sinds	Thema
Systeemgericht werken in de ambulante jeugdzorg	Minor	30	2007	Gezingericht
Centrum opvoeder en jeugd: vraagverheldering	OWE	5	onbekend	Diagnostiek
Ontwikkelingspsychologie	OWE	3	2006	Ontwikkelingspsychologie
Behandeling uitvoeren	OWE	8	2004	Ontwikkelingspsychologie
Ontwikkelingspsychopathologie	OWE	2	2006	Ontwikkelingspsychologie

Onderwijsarrangementen bij PED

De respondenten van de opleidingen PED categoriseren hun onderwijsarrangementen in zeven minoren, vier onderwijseenheden en een onbekend onderwijsarrangement, die specifiek voor jeugdzorg opleiden (Tabel 23). Der onderwijsarrangementen richten zich op opvoedingsondersteuning, op methodieken, op gezingericht werken, op jeugdzorg algemeen, op psychiatrie en op justitiële jeugdzorg.

Tabel 23. *Onderwijsarrangementen van de opleidingen PED, specifiek gericht op de jeugdzorg*

Naam OWA	Type OWA	ECTS	In opleiding sinds	Thema
Begeleiden in problematische opvoedingssituaties	Minor	30	2008	Methodieken
Gezinsbehandeling	Minor	30	2008	Gezingericht
Ontwikkelingsstimulering	Minor	30	2008	Opvoedingsondersteuning
Opvoedingsondersteuning	Minor	15		Opvoedingsondersteuning
Opvoeding/jeugdbeleid	Minor	30	2008	Jeugd algemeen
Opvoedingsondersteuning	Minor	30	2008	Opvoedingsondersteuning
Kindpsychiatrie van het jonge kind	Minor	15	2007	Psychiatrie
Orthopedagogische hulpverlening deel 1 en 2	Onbekend	30	2006	Methodieken
Specifiek Opvoeden	OWE		2006	Methodieken
Ingrijpen ja of nee	OWE	3	2007	Justitueel
Orthopedagogische hulpverlening niveau	OWE	85	2005	Methodieken
Opvoedingsondersteuning	OWE	15	2004	Opvoedingsondersteuning

Onderwijsarrangementen bij TP

De opleidingen TP noemen twee onderwijsarrangementen die specifiek voor jeugdzorg opleiden (Tabel 24). Een onderwijseenheid richt zich op ontwikkelingspsychologie en de andere op voorlichting.

Tabel 24. *Onderwijsarrangementen van de opleidingen TP, specifiek gericht op de jeugdzorg*

Naam OWA	Type OWA	ECTS	In opleiding sinds	Thema
Hechting	OWE	3	onbekend	ontwikkelingspsychologie
Voorlichting gezond leven jongeren	OWE	3	2007	Voorlichting

Onderwijsarrangementen bij Masters

De respondenten van de masteropleidingen noemen zeven onderwijsarrangementen die specifiek voor jeugdzorg opleiden (Tabel 25). Een major (de major jeugdzorg), deze is in het geheel geweid aan de jeugdzorg. De overige onderdelen zijn Modules binnen de masteropleidingen. De thema's die aan de orde komen zijn: jeugdzorg algemeen (3), jeugd en onderwijs (1), diagnostiek (1), theorieën (1), methodieken (1).

Tabel 25. *Onderwijsarrangementen van de opleidingen Master, specifiek gericht op de jeugdzorg*

Naam OWA	Type OWA	ECTS	In opleiding sinds	Thema
Master Jeugdzorg	Major	60	2008	Jeugd algemeen
Arrangementen van Onderwijs en Jeugdbeleid	MbM	7	1999	Jeugd en onderwijs
Diagnostiek, indicatiestelling en advisering	MbM	10	2005	Diagnostiek
Ketenpedagogiek	MbM	8	onbekend	Jeugd algemeen
Pedagogische theorieën en hun toepassingen	MbM	14	onbekend	Theorieën
Pedagogische methoden en middelen	MbM	14	onbekend	Methodieken
Capita Selecta	MbM	10	2006	Jeugd algemeen

Trends in het opleiden voor jeugdzorg

De beschreven trends in opleiden voor de jeugdzorg uit de werkconferenties worden voor een deel door de respondenten herkend (Tabel 26). Het meest wordt de trend herkend dat het aantal vragen om specifiek voor de jeugdzorg te gaan opleiden toeneemt (63%). Ook de trend dat de belangstelling voor de jeugdzorg toeneemt, wordt door 40,4% van de respondenten herkend. De trend dat er een vraag is om dual op te leiden voor de jeugdzorg, dat de instroom van medewerkers uit de jeugdzorg met MBO-niveau toeneemt en de trend dat de gemiddelde leeftijd van nieuwe studenten afneemt, wordt door respectievelijk 29,8%, 31,9% en 29,5% herkend. De trend dat het percentage mannelijke studenten toeneemt wordt slechts door 20% van de respondenten herkend.

Tabel 26. *De mate waarin trends in opleiden voor de jeugdzorg worden gezien*

Trends	Ja	enigszins	Nee	Weet niet	Totaal
	Het aantal vragen aan de opleiding om specifiek te gaan opleiden voor de jeugdzorg neemt toe.	29 (63%)	7 (15,2%)	8 (17,4%)	2 (4,3%)
De belangstelling voor de jeugdzorg onder jonge studenten (havisten/ vwo-ers) neemt toe.	19 (40,4%)	7 (14,9%)	12 (25,5%)	9 (19,1%)	47
De instroom van medewerkers uit de jeugdzorg met mbo-niveau neemt binnen de deeltijdopleiding van mijn hogeschool toe.	15 (31,9%)	11 (23,4%)	15 (31,9%)	6 (12,8%)	47
De vraag om dual op te leiden voor de jeugdzorg neemt toe.	14 (29,8%)	16 (34,0%)	12 (25,5%)	5 (10,6%)	47
Bij de aanmelding neemt de gemiddelde leeftijd van de duale en/of deeltijdstudenten afkomstig uit de jeugdzorg af.	13 (29,5%)	6 (13,6%)	9 (20,5%)	16 (30,2%)	44
Bij de aanmelding neemt het percentage mannelijke studenten, afkomstig uit de jeugdzorg in de duale en/of deeltijdtrajecten, verhoudingsgewijs toe.	9 (20%)	5 (11,1%)	18 (40%)	13 (28,9%)	45
Totaal	99 (35,9%)	52 (18,8%)	74 (26,8%)	51 (18,5%)	276 (100%)

Aandacht voor dilemma's in de jeugdzorg

Aan de respondenten is gevraagd in welke mate de tien geschetste dilemma aan de orde komen in de genoemde onderwijsarrangementen (vraag 19 vragenlijst). De respondenten kunnen kiezen uit vijf antwoordcategorieën ("ruime mate aan de orde" tot en met "niet of nauwelijks aan de orde"). Van de opgesomde dilemma's (Tabel 27) worden volgens de respondenten in de verschillende onderwijsarrangementen de meeste aandacht besteed aan preventie en participatie en verantwoorden en meten (beiden 71%). Het hanteren van de juiste aanpak volgt met 66%. De dilemma's draagkracht, vraagsturing, verwachtingen, versnippering en resultaten krijgen scores tussen de 64% en 47%. Het minst aandacht wordt geschonken aan onveiligheid (35%) en ondernemerschap (25%). In iets meer dan de helft (56%) van de onderwijsarrangementen wordt in "voldoende mate" aandacht aan de betreffende dilemma's geschonken.

Tabel 27. Aandacht voor dilemma's in de jeugdzorg in de onderwijsarrangementen

Dilemma	In voldoende / ruime mate	Niet / nauwelijks / enigszins	Totaal
Preventie en participatie	40 71%	16 29%	56 100%
Verantwoorden en meten	51 71%	21 29%	72 100%
Juiste aanpak	48 66%	25 34%	73 100%
Draagkracht	37 64%	21 36%	58 100%
Versnippering	40 63%	23 37%	63 100%
Vraagsturing	41 60%	27 40%	68 100%
Verwachtingen	37 54%	31 46%	68 100%
Resultaten	27 47%	31 53%	58 100%
Onveiligheid	24 35%	46 65%	68 100%
Ondernemerschap	14 25%	43 75%	57 100%
Totaal	359 56%	284 44%	643 100%

Te verwerven competenties

Er is een veelvoud aan verschillende opleidingscompetenties genoemd. Voor de bachelor opleidingen zijn deze meestal afkomstig uit de verschillende opleidingsprofielen. Voor een overzicht van alle genoemde competenties verwijzen wij naar bijlage 6.

Gebruikte literatuur bij onderwijsarrangementen

Er wordt een grote diversiteit aan lesmaterialen (sterk uiteenlopende literatuurlijst, instrumenten en materialen) gebruikt. Voor een totaal overzicht verwijzen wij naar bijlage 7.

Onderwijsarrangementen per deelsector

De onderwijsarrangementen zijn over het algemeen gericht op de Bureaus Jeugdzorg (44 van de 66) en de geïndiceerde hulp (38). In mindere mate zijn de onderwijsarrangementen gericht op het gemeentelijke jeugdbeleid (22). In 20 gevallen wordt aangegeven dat het onderwijsarrangement op een andere vorm gericht is. De

meeste onderwijsarrangementen zijn volgens de respondenten echter niet specifiek op een van deze deelsectoren gericht, maar op meerdere sectoren tegelijk (Tabel 28).

Tabel 28. *Onderwijsarrangementen per deelsector*

Deelsector	Ja	Nee	Totaal
Bureau jeugdzorg	44	22	66
	67%	33%	100%
Geïndiceerde jeugdzorg	38	28	66
	58%	42%	100%
Gemeentelijk jeugdbeleid	22	42	66
	33%	67%	100%
Anders	20		

Onderwijsarrangementen per jeugdhulpvariant

Naar de mening van de respondenten richten zich de meeste onderwijsarrangementen ook op meerdere jeugdhulpvarianten (Tabel 29). De meeste onderwijsarrangementen richten zich op de ambulante hulpvariant, gevolgd door residentieel en deeltijdhulp. Op pleegzorg zijn de minste onderwijsarrangementen gericht. Bij de vraag waar de onderwijsarrangementen niet op gericht zijn, zien we een omgekeerd beeld, namelijk de meeste onderwijsarrangementen zijn niet op pleegzorg gericht en de minste niet op de ambulante hulpvariant.

Tabel 29. *Onderwijsarrangementen gespecificeerd per hulpaanbod*

Hulpaanbod	Ja	Nee	Totaal
Ambulante jeugdzorg	48	18	66
	73%	27%	100%
Residentiële jeugdzorg	32	34	66
	48%	52%	100%
Deeltijd jeugdzorg	27	39	66
	41%	59%	100%
Pleegzorg	18	48	66
	27%	63%	100%
Anders	20		

Aantal professionals geschoold door HSAO opleidingen

Binnen de kennistransferactiviteiten van de hogescholen vindt scholing en training plaats van professionals die werkzaam zijn in de jeugdzorg. De respondenten schatten dat het gaat om in totaal ruim 3.000 studenten, verdeeld over reguliere en contractactiviteiten op HBP, Post HBO of masteropleidingen (Tabel 30).

Tabel 30. *Aantal geschatte professionals uit de jeugdzorg geschoold door HSAO opleidingen sinds 2004-2005 tot heden*

Aard scholing	Aantal studenten	Gemiddeld	Sd
HBO regulier (N=21)	830	40	68
HBO contractactiviteiten (N=15)	274	18	9
Post HBO contractactiviteiten (N=16)	1890	118	142
Masteropleidingen (N=9)	73	8	5
Anders (N=3)	72	24	24
Totaal	3139		

3.3 Deel III. De gewenste situatie in de (nabije) toekomst (2008-2011)

De bevindingen uit deel III “toekomstige situatie: jeugdzorg en inspanning van de HSAO- opleiding” van de vragenlijst worden hieronder beschreven. De huidige situatie, bevraagd in deel III, is buiten beschouwing gelaten. De bevindingen blijken moeilijk te interpreteren vanwege de zeer grote spreiding van de scores en de hoge item non-response.

Toekomstige inspanningen in de jeugdzorg

Het derde deel van de vragenlijst inventariseert meningen ten aanzien van de toekomstige inspanningen van de HSAO-opleidingen ten behoeve van de jeugdzorg. Aan de ene kant wordt door de respondenten aangegeven dat er al een heleboel gebeurt vanuit de HSAO opleidingen ten bate van de jeugdzorg. De recent ontwikkelde minoren wordt hierbij veelvuldig als voorbeeld aangehaald, evenals de nieuw ontwikkelde masteropleidingen (Social Work en Jeugdzorg). Daar staat tegenover dat een aantal respondenten de noodzaak van een uitsluitende en specifieke aandacht voor de jeugdzorg niet wenselijk acht. HSAO opleidingen zijn generieke opleidingen die voor een breed werkveld opleiden en dat wil een aantal respondenten graag zo houden.

“De Master Social Work is er mede gekomen door de noodzaak tot meer kwaliteit en professionaliteit, niet alleen van de jeugdzorg, maar voor het gehele agogische werkveld.”

“40% van onze studenten gaat werken in de jeugdzorg, ook dat verplicht onze opleiding om bij te dragen aan de ontwikkeling van professionals die in opleiding zijn of al werkzaam in de jeugdzorg.”

“Lijkt me op voorhand prematuur, SPH is generieke opleiding, werkveldcommissie ondersteunt deze insteek.”

Belang van competenties voor jeugdzorg

Het handelen van hbo-professionals in de jeugdzorg zal in de toekomst, meer dan nu het geval is, moeten voldoen aan de volgende kenmerken¹: vraaggericht, probleemgericht, kansgericht, contextgericht, gebiedsgericht, integraal, maatschappelijk gericht en transparant. Op basis van deze maatschappelijke ontwikkelingen worden de volgende competenties voor de gewenste beroepshouding van professionals beschreven in de vragenlijst die nodig zijn om “klaar te zijn” voor de toekomstige trends binnen de jeugdzorg.

In tabel 31 is te lezen hoe belangrijk deze aspecten worden geacht door de respondenten. Vraaggericht, contextgericht en kansgericht krijgen alle drie van de respondenten een gemiddeld cijfer van ruim boven de 8. Integraal scoort een hoge 7, en transparant, probleem- en maatschappijgericht scoren ook met een gemiddeld cijfer boven de 7. Een opvallende bevinding is dat het belang van resultaatgericht werken op de een na laatste plaats door de respondenten wordt gezet.

¹ Uit Vliet, van K., Boonstra, N. & R. Rijkschroeff (2007). Welzijnswerk is een vak. Naar een landelijk programma professionalisering welzijnswerk. Utrecht: Verwey – Jonker Instituut

Tabel 31. De mate van belangrijkheid competenties voor de toekomstige beroepshouding van de professional in de jeugdzorg (N=41)

	Gem.	Min.	Max.	Sd.
Vraaggericht	8,37	5	10	1,318
Contextgericht	8,32	3	10	1,556
Kansgericht	8,29	3	10	1,504
Integraal	7,98	5	10	1,405
Transparant	7,54	2	10	2,122
Probleemgericht	7,37	4	10	2,083
Maatschappij gericht	7,32	1	10	1,916
Resultaatgericht	6,90	2	10	2,289
Gebiedsgericht	6,88	2	10	2,358

*Op een schaal van 1 tot 10 wordt aangegeven hoe belangrijk de competenties zijn. Cijfer 10 is belangrijkste en cijfer 1 is minst belangrijk. Eenzelfde cijfer mag worden toegekend aan competenties die van even groot belang worden geacht.

In tabel 32 is weergegeven hoe de opleidingen denken over de mate van belangrijkheid van de beschreven competenties. Niet alleen de range van de antwoorden loopt uiteen, ook het belang dat er vanuit de verschillende opleidingen aan de genoemde competenties wordt gehecht, is verschillend. De meeste overeenstemming over de mate van belangrijkheid is er bij de respondenten op de competenties integraal en probleemgericht.

Tabel 32. De mate van belangrijkheid van de competenties per opleiding

	Vraaggericht	Probleemgericht	Kansgericht	Context gericht	Gebiedsgericht	Integraal	Maatschappelijk gericht	Resultaatgericht	Transparant (naar buiten gericht)	Gemiddeld
TP	8,8	8,3	9,0	8,3	7,8	8,5	8,3	9,5	8,8	8.6
CMV	9,5	7,0	7,5	9,5	5,0	8,0	8,0	9,0	9,0	8.1
PED	9,1	7,0	9,1	9,0	6,3	8,5	7,8	7,0	7,5	7.9
CT	8,0	8,0	7,3	8,0	7,7	7,3	7,3	7,0	8,0	7.6
MWD	8,1	7,1	8,3	7,8	7,3	7,7	7,3	6,4	7,7	7.5
SPH	8,3	7,5	8,4	8,0	6,5	7,5	7,3	6,5	6,7	7.4
Master	7,7	7,1	7,3	8,0	7,3	8,0	6,4	6,0	6,1	7.1

*Op een schaal van 1 tot 10 wordt aangegeven hoe belangrijk de competenties zijn. Cijfer 10 is belangrijkste en cijfer 1 is minst belangrijk. Eenzelfde cijfer mag worden toegekend aan competenties die van even groot belang worden geacht.

Concrete ideeën om aan competenties te werken

Er worden door de respondenten een aantal ideeën gegeven op welke manier opleidingen aandacht kunnen gaan besteden aan deze ontwikkelingen, zodat studenten over deze competenties gaan beschikken. “Meer aandacht voor empowerment van cliënten” wordt door de respondenten genoemd, “meer outreachend” en “meer sturend en minder volgend werken naar cliënten”.

“Studenten moeten beter toegerust worden om hulp te bieden in complexe situaties met een groot aantal actoren die doelstellingen nastreven die niet vanzelfsprekend te verenigen zijn.”

“Meer outreachend, achter de voordeur vraagt kanteling van aanpak en organisatie van het werk. Ander type gespreksttrainingen, omgaan met weerstanden, pro-actief werken en verleiden tot verandering.”

“Studenten durf bijbrengen, niet langer uitsluitend drillen in het non-directief volgen van de cliënt, maar leren initiatief te nemen, sturing te geven en de regie op te pakken.”

Belang van methoden voor jeugdzorg

Ten aanzien van de mate van belangrijkheid van de genoemde methoden zijn er weinig verschillen tussen de methoden onderling te vermelden (Tabel 33). Opvallend is wel de vrij brede spreiding van de scores. De ideeën van de respondenten over de mate van belangrijkheid zijn divers. De range bij de antwoorden loopt uiteen van het geven van het cijfer 2 tot en met 10 bij Triple P en de cognitief structuurverlenende aanpak, de cijfers 3 tot en met 10 bij oplossingsgericht werken en Family first tot de cijfers 4 tot en met 10 bij het competentiemodel.

Tabel 33. De mate van belangrijkheid methoden voor de toekomstige professional werkzaam in de jeugdzorg

	N	Min.	Max.	Gem.	Sd.
Competentiemodel	38	4	10	7,84	1,443
Oplossingsgericht	39	3	10	7,56	1,483
Cognitief structuur	37	2	10	7,43	1,834
Family first	37	3	10	7,16	1,608
Triple P	37	2	10	7,14	1,932

*Op een schaal van 1 tot 10 wordt aangegeven hoe belangrijk de methoden zijn. Cijfer 10 is belangrijkste en cijfer 1 is minst belangrijk. Eenzelfde cijfer mag worden toegekend aan methoden die van even groot belang worden geacht.

Bij de beoordeling van de mate van belangrijkheid van de verschillende methoden valt op dat er verschillen tussen de opleidingen zijn (Tabel 34). De meeste overeenstemming is er ten aanzien van de methode Triple P (range 6,5 – 8) en oplossingsgericht werken (range 7 – 8,75). Bij family first (range 5 – 7,5) zijn grotere verschillen te zien. Bij het competentiemodel (range 5 – 8,45) en de cognitief structuurverlenende aanpak (range 6,5 – 10) zijn de grootste verschillen in opvattingen te zien.

De gemiddelde score over alle methoden is bij SPH, PED en de masteropleidingen met 7,6 het hoogst. De opleidingen CT (6,8) en TP (6,7) geven gemiddeld een lagere scores.

Tabel 34. De mate van belangrijkheid methoden per opleiding

	Competentiemodel	Oplossingsgericht	Cognitief structuur	Family first	Triple P	Gemiddeld
SPH (N=11)	8,45	7,18	8,36	7,09	6,80	7,6
PED (N=6)	8,00	8,33	7,17	7,33	7,17	7,6
Master (N=7)	8,00	8,75	6,50	6,67	8,00	7,6
MWD (N=11)	7,73	7,36	6,90	7,64	7,20	7,4
CMV (N=2)	7,50	7,50	7,00	7,50	7,50	7,4
CT (N=3)	6,67	7,00	7,00	6,33	7,00	6,8
TP (N=2)	5,00	7,00	10,00	5,00	6,50	6,7
Totaal	7,84	7,56	7,43	7,16	7,14	7,4

*Op een schaal van 1 tot 10 wordt aangegeven hoe belangrijk de methoden zijn. Cijfer 10 is belangrijkste en cijfer 1 is minst belangrijk. Eenzelfde cijfer mag worden toegekend aan methoden die van even groot belang worden geacht.

Belangrijkheid kennisgebieden voor jeugdzorg

Zes kennisgebieden krijgen gemiddeld het cijfer acht of hoger van de respondenten (Tabel 35): systeemtheorie, communicatie, ontwikkelingspsychopathologie, ontwikkelingspsychologie, hulpverleningsplanning en hechtingstheorieën. Eveneens zes kennisgebieden krijgen een cijfer tussen de zes en de zeven: medisch model, maatschappijleer, civiel recht, internationale verdragen, leefgroepen en strafrecht. De overige kennisgebieden krijgen gemiddeld tussen de zeven en de acht van de respondenten.

Tabel 35. De mate van belangrijkheid kennisgebieden voor jeugdzorg

	N	Min.	Max.	Gem.	Sd.
Systeemtheorie	44	6	10	8,55	,791
Communicatie	41	5	10	8,32	1,105
Ontw. psych path	42	3	10	8,29	1,642
Ontw psych	40	3	10	8,25	1,660
HV plan	42	3	10	8,07	1,218
Hechting	41	4	10	8,00	1,323
Intake	43	1	10	7,86	1,489
Ethiek	42	3	10	7,81	1,311
Onderzoek en rapp.	42	2	10	7,74	1,466
Cognitieve gedrags.	42	2	10	7,71	1,402
Onvrijw kaders	41	3	10	7,71	1,470
Onderzoek	43	1	10	7,65	1,510
Sociale leertheorie	41	2	10	7,54	1,247
Netwerk	43	3	10	7,53	1,222
Keten	44	4	10	7,45	1,606
MMO	43	5	10	7,19	1,200
EBP	43	3	9	7,09	1,477
Kwaliteitszorg	44	3	9	7,07	1,065
Ontw. gezin	41	1	9	7,02	1,904
Medisch model	40	3	10	6,95	1,739
Maatschappijleer	42	1	10	6,86	1,747
Civilrecht	42	1	10	6,83	1,912
Int. Nat. verdragen	41	2	10	6,73	1,674
Leefgroepen	41	1	10	6,63	2,059
Strafrecht	42	1	10	6,29	1,865

Initiatieven om aansluiting tussen hoger onderwijs en jeugdzorg te verbeteren

De respondenten beschrijven verschillende initiatieven om de kloof tussen het hoger onderwijs en de jeugdzorg te overbruggen. De belangrijkste initiatieven zijn gericht op verdere deskundigheidsbevordering van jeugdzorgwerkers, zoals meer scholingsbudgetten, versterken van leren op de werkplek en een gezamenlijk scholingsaanbod ontwikkelen. Duale trajecten wordt daarbij als een goede mogelijkheid gezien. Ook deskundigheidsbevordering via uitwisseling HBO docenten en medewerkers uit de jeugdzorg wordt genoemd. Ook wordt aangegeven dat de jeugdzorgpraktijk nog beter en intensiever betrokken kan worden bij de onderwijsontwikkeling.

“Coaching, nazorgtraject voor pas afgestudeerden die in de jeugdzorg werken (uitval en afbranden voorkomen).”

“Duale trajecten zijn daarvoor een goed middel, ook omdat studenten dan nog de backing hebben van de opleiding die hen gedurende langere tijd begeleiding kan bieden van buiten af.”

“Ontwikkelen van vormen van samenwerking van hbo’s en instellingen voor de jeugdzorg rond het versterken van het leren op de werkplek.”

‘Stageplaatsen in de jeugdzorg voor docenten en omgekeerd voor jeugdzorg in het onderwijs.’

Deskundigheidsbevordering voor HBO docenten

De huidige ontwikkelingen hebben consequenties voor de deskundigheidsbevordering van HBO docenten, vinden 32 van de 51 respondenten (Tabel 36). Zeven respondenten vinden dat dit geen consequenties moet hebben en twaalf respondenten hebben deze vraag niet ingevuld.

Tabel 36. *Consequenties voor deskundigheidsbevordering docenten*

Ja	Nee	Missing	Totaal
32	7	12	51
63%	14%	23%	100%

Een groot deel van de respondenten geeft aan dat de deskundigheidsbevordering gedaan kan worden door docenten kennis te laten nemen van recente ontwikkelingen in het werkveld. De meest genoemde vorm zijn docentstages in de jeugdzorg. Ook worden onderzoeksvaardigheden genoemd als onderwerp voor deskundigheidsbevordering voor docenten.

“HBO-docenten moeten (gedeeltelijk of als regelmatige stage) werkzaam zijn in de jeugdzorg.”

“Docentstages, bezoeken congressen op thema’s rond jeugdzorg, onderzoek doen, advieswerk doen.”

“Stageplaatsen in de jeugdzorg voor docenten en omgekeerd voor jeugdzorg in het onderwijs de praktijk van de jeugdzorg betrekken bij de opzet, uitvoering en beoordeling van beroepsprodukten.”

“Scholing op gebied van onderzoeksvaardigheden zodat docenten de studenten adequaat kunnen coachen op dit gebied.”

Hoofdstuk 4. Conclusies

4.1 Belangrijkste conclusies

Het onderzoek richt zich op het opleiden van professionals voor de jeugdzorg. De huidige en toekomstige opleidingsactiviteiten, ontplooid binnen het Hoger Sociaal Academisch (onderwijs)-onderwijs, zijn in kaart gebracht in samenwerking met de opleidingen zelf. Dit inventariserend onderzoek vormt een basis om elders binnen het Actieplan Professionalisering Jeugdzorg uitspraken te kunnen doen over de vraag in hoeverre deze opleidingsactiviteiten aansluiten bij recente ontwikkelingen binnen de jeugdzorg en om een advies voor het toekomstige opleiden van professionals voor de jeugdzorg op te stellen.

Het raamwerk van opleidingsaspecten voor de jeugdzorg is ontwikkeld in een tweetal werkconferenties met experts uit HSAO-opleidingen en de gefundeerde en ervaringskennis rondom jeugdzorg en hoger onderwijs binnen de werkgroep. Op basis van dit raamwerk is een vragenlijst ontwikkeld en onder HSAO-opleidingen (bachelor en masteropleidingen) verspreid. De respondenten zijn hogeschooldocenten, opleidingscoördinatoren en/ of managers. De resultaten van het onderzoek laten zien dat opleiden voor de jeugdzorg een complex proces en vele opleidingsaspecten kent. De belangrijkste conclusies van dit onderzoek zijn:

1. Er bestaan zeer uiteenlopende beelden over hoe het opleiden voor de jeugdzorg nu en in de toekomst gestalte dient te krijgen. Verschillende respondenten leggen verschillende accenten en stellen andere prioriteiten op het gebied van opleiden voor de jeugdzorg.
2. De HSAO-opleidingen zijn in principe generiek beroepsgerichte opleidingen waarin de voorbereiding op specifieke sectoren in meer of mindere mate plaats vindt afhankelijk van het beleid van de betrokken hogescholen.
3. Het onderzoek is een momentopname gemaakt in het voorjaar van 2008, een zo scherp mogelijke foto van de huidige stand van zaken en de ideeën van respondenten omtrent de toekomstige situatie. Onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen is het opleiden voor de jeugdzorg voortdurend aan wijzigingen onderhevig.

4.2 Conclusies deel I: Response van de opleidingen en algemene gegevens

4. De resultaten van dit onderzoek geven een beeld van de meningen omtrent het opleiden voor de jeugdzorg in samenwerking met de opleidingen zelf. De respons is met 72% hoog te noemen. De HSAO bachelor- en masteropleidingen in Nederland zijn goed vertegenwoordigd.
5. De kenmerken van de respondenten vormen een redelijke afspiegeling van het personeelsbestand van de HSAO opleidingen. De respondent is in 27 van de 51 gevallen een coördinator of manager. Bij een derde deel van de vragenlijsten is de hoofdinvester een hogeschooldocent. Ons is gebleken dat het invullen van de vragenlijsten in het merendeel van de gevallen een coproductie van verschillende personen bij de opleidingen is geweest. De hoofdinvester heeft in de praktijk eerder een coördinerende taak gehad bij het invullen dan dat hij of zij dat alleen heeft gedaan.

6. Steeds meer studenten lijken te gaan kiezen voor onderwijsarrangementen voor jeugdzorg. Omdat de getallen gebaseerd zijn op deelname aan verschillende onderwijsarrangementen, en studenten die meerdere onderwijsarrangementen kiezen dubbel geteld zijn, kan in het onderzoek geen uitspraak worden gedaan over hoeveel procent van het totaal aantal studenten kiest voor onderwijsarrangementen voor jeugdzorg. Wel kan gezegd worden dat het geschatte aantal studenten per aangeboden onderwijsarrangement in het schooljaar 2008 – 2009 bijna 17% hoger is dan over het schooljaar 2007 – 2008. Daarbij moet echter wel de kanttekening gemaakt worden dat aantallen over het schooljaar 2007 – 2008 gebaseerd zijn op schatting van reële getallen en voor het schooljaar 2008 – 2009 betreft het schattingen van verwachte aantallen studenten.
7. De respondenten schatten dat ongeveer 10% van de studenten van niet-westerse allochtone afkomst zijn. Dit komt ongeveer overeen met het gemiddelde percentage niet-westerse allochtonen in Nederland. De vraag is voor de HSAO-opleidingen of er behoefte is aan extra inspanningen op dit gebied? Tegelijkertijd is het goed te realiseren dat dit een vraagstuk is van het gehele hoger onderwijs (Inspectie van het onderwijs, 2007; Ministerie van O,C &W, 2008; Severiens & Wolff, 2008).
8. Ruim de helft van de opleidingen geeft aan contact te onderhouden met alumni. De informatie afkomstig van de alumni wordt echter op nog te weinig structureel ingezet om het onderwijs te verbeteren. Meestal loopt de informatie-uitwisseling via werkveldcommissies.
9. Geschat wordt dat van alle bij het onderwijs betrokken medewerkers in het HSAO ongeveer een derde deel ervaring heeft in de jeugdzorg. Een deel werkt momenteel, naast het docentschap in de jeugdzorg, het andere deel heeft in het verleden in de jeugdzorg gewerkt.
10. Samenwerking tussen HSAO opleidingen en lectoraten komt het meest tot uiting bij onderwijsontwikkeling zoals de masteropleidingen en bij de ontwikkeling van een minor. Over het algemeen neemt deze samenwerking toe.
11. De samenwerking met instellingen voor jeugdzorg wordt op veel verschillende manieren vorm gegeven. De respondenten noemen dat vertegenwoordigers van de instellingen zitting hebben in de werkveldcommissies. Ook worden convenanten genoemd. Twee HSAO opleidingen werken samen met instellingen voor jeugdzorg in een duale opleiding.

4.3 Conclusies deel II: Huidige situatie

12. Opvallend is dat respondenten veel meer onderwijsarrangementen voor de jeugdzorg hebben opgesomd dan gevraagd. In totaal zijn er 109 verschillende onderwijsarrangementen genoemd, waarvan er 60 specifiek op jeugdzorg zijn gericht. Doordat enkele van deze 60 voor meerdere opleidingen worden aangeboden komt het totaal aangeboden onderwijsarrangementen uit op 85. Het is aannemelijk dat met deze inventarisatie het gros van de onderwijsarrangementen die momenteel aangeboden worden, specifiek op jeugdzorg gericht, in kaart zijn gebracht.

13. Van de 60 beschreven onderwijsarrangementen is ongeveer de helft een verplicht onderdeel van de opleiding (major, onderwijseenheid of module binnen master). De andere helft betreft keuzeonderdelen (keuzeonderwijseenheid of minor). Van twee van de zestig onderwijsarrangementen is niet door de respondenten aangegeven welk type het betreft. Een derde deel van alle opleidingen biedt 2 of meer onderwijsarrangementen aan specifiek voor jeugdzorg, een derde deel biedt er één aan en het resterende derde deel biedt geen onderwijsarrangement specifiek gericht op jeugdzorg.
14. De thema's waaraan de onderwijsarrangementen voor de jeugdzorg gewijd zijn, zijn divers. Er zijn vijf hoofdthema's te onderkennen, namelijk methodieken, jeugdzorg algemeen, opvoedingsondersteuning, gezingericht werken en justitiële jeugdzorg. Zeven onderwijsarrangementen zijn gericht op ontwikkelingspsychologie. De onderwijsarrangementen zijn over het algemeen gericht op de Bureaus Jeugdzorg en de geïndiceerde hulp en in mindere mate op het gemeentelijke jeugdbeleid. Methodiek is het thema dat het vaakst voorkomt.
15. In absolute aantallen worden er bij SPH de meeste, specifiek op jeugdzorg gerichte onderwijsarrangementen aangeboden, gevolgd door MWD en PED. De HSAO-opleidingen nemen verschillende posities in ten opzichte van het opleiden voor de jeugdzorg. De jeugdzorg is niet voor alle opleidingen een even grote afnemende markt.
16. Wat betreft de aan- en afwezigheid van de dilemma's in de verschillende onderwijsarrangementen is er wel door de respondenten aangegeven in hoeverre deze aandacht krijgen in het onderwijs. Het hoogst scoren daarbij de dilemma's "preventie en participatie" en "verantwoorden en meten". Beide scoren 71% aanwezigheid in voldoende of in ruime mate. Het laagst scoren "onveiligheid" en "ondernemerschap", met respectievelijk 35% en 25% aanwezigheid in de onderwijsarrangementen. Onveiligheid, agressie is een onderdeel dat ook door alumni wordt genoemd als iets waar ze in het werk tegenaan lopen.
17. De gevraagde trends worden slechts voor een deel herkend door de respondenten. Het meest wordt herkend dat "het aantal vragen om specifiek voor de jeugdzorg op te leiden toeneemt". De trends dat "de instroom in de deeltijdopleidingen van studenten met een MBO diploma toeneemt"; dat er "meer vraag komt naar duale opleidingstrajecten"; en dat "de gemiddelde leeftijd van duale en deeltijdstudenten afneemt", worden door ongeveer 30% van de respondenten herkend. Het minst wordt herkend dat "de aanmeldingen van het aantal mannelijke studenten toe zou nemen". Slechts 20% van de respondenten herkent deze trend.
18. Op basis van de inventarisatie of de beschreven onderwijsarrangement gericht zijn op een specifieke deelsector (hier jeugdzorg) of een bepaalde hulpvariant kan geconcludeerd worden dat de meeste onderwijsarrangementen niet specifiek, maar eerder generiek gericht zijn. De meeste onderwijsarrangementen richten zich op meerdere deelsectoren en hulpvarianten, waarbij als deelsector bureau jeugdzorg en als hulpvariant ambulante jeugdzorg het hoogst scoren.
19. Wat betreft bij- en nascholing zijn de HSAO opleidingen het meeste actief met contractactiviteiten, waarbij medewerkers uit de jeugdzorg op post HBO niveau geschoold worden.

4.4 Conclusies deel III. De gewenste situatie in de (nabije) toekomst

20. De conclusie luidt dat er uiteenlopende beelden bestaan over hoe het opleiden voor de jeugdzorg nu en in de toekomst gestalte dient te krijgen. . Verschillende respondenten leggen verschillende accenten en stellen andere prioriteiten op het gebied van opleiden voor de jeugdzorg.
21. Aan de beschreven competenties wordt door de respondenten een positief belang gehecht. De drie hoogst scorende competenties zijn: vraaggericht, contextgericht en kansgericht. Van minder belang worden geacht aan de competenties maatschappijgericht, resultaatgericht en gebiedsgericht.
22. Het belang van de genoemde methoden voor jeugdzorg wordt voor alle methoden met een ruim voldoende cijfer beoordeeld. Het competentiemodel scoort hierbij het hoogst. Opvallend is hierbij de grote spreiding per individuele respondent en per opleiding.
23. De kennisgebieden scoren allemaal voldoende (of hoger) als het gaat om de belangrijkheid. Er zijn een paar uitschieters. Zes kennisgebieden scoren boven het gemiddelde cijfer van de acht: systeemtheorie, communicatie, ontwikkelingspsychopathologie, ontwikkelingspsychologie, hulpverleningsplanning en hechting.
24. De belangrijkste initiatieven die genomen dienen te worden om de aansluiting tussen het HSAO en de jeugdzorg te verbeteren liggen, volgens de respondenten op gebied van het focussen van het onderwijs op thema's (zoals empowerment van cliënten, outreachend werken en meer sturend en minder volgend werken met cliënten) en deskundigheidsbevordering, zowel voor medewerkers uit de jeugdzorg alsmede docenten van de opleidingen. Vooral het opdoen van praktijkervaring voor docenten wordt daarbij als belangrijk middel gezien.

Literatuur

Inspectie van het onderwijs. (2007). *Aandacht voor allochtone studenten in het hoger onderwijs*. Inspectierapport 2007-31. Den Haag. (rapport is beschikbaar op www.onderwijsinspectie.nl).

Laan, van der P. H. (2007). *Professionaliteit als basis voor kwaliteit en effectiviteit van jeugdzorg*. Website van het NJi.

<http://www.nji.nl/digitaalmagazijn/JeugdzorgwerktLaan2007.pdf> (geraadpleegd 4 september 2008)

HBO-monitor 2007. <http://www.hbo-raad.nl/> (geraadpleegd 7 juli 2008).

HBO-raad, MOgroep, MOVISIE, NIP, NJi, NVMW/Phorza en NVO (2007). *Actieplan Professionalisering in de Jeugdzorg*. Deze publicatie is te downloaden van de websites www.jeugdpsycholoog.nl; www.mogroep.nl; www.nji.nl; www.nvo.nl; www.hbo-raad.nl; www.nvmw.nl en www.phorza.nl. Op basis van dit rapport is ook een factsheet verschenen, op te vragen bij het secretariaat van het NJi Kenniscentrum, Gea Koedam (g.koedam@nji.nl).

Ministerie van O,C & W. (2008). *Meer allochtone studenten in het hoger onderwijs*. Nieuwsbericht 26 mei 2008. <http://www.minocw.nl/actueel/nieuws/35594/Meer-allochtone-studenten-in-het-hoger-onderwijs.html>. (geraadpleegd 7 juli 2008).

Severiens, S.E. & Wolff, R. *Study success of ethnic minority students*. In M. Tight, J. Huisman, Mok, K.H. & Morphew, C. (2008). *International Handbook of Higher Education*. Routledge.

Universiteit Twente. (2008). *Manieren om het studiesucces van studenten uit etnische minderheidsgroepen te verbeteren*. Nieuwsbericht 25 juni 2008. http://www.utwente.nl/vop/nieuwsbrief_18/studiesucces.doc/ (geraadpleegd 7 juli 2008).

Vliet, van K., Boonstra, N. & R. Rijkschroeff (2007). *Welzijnswerk is een vak. Naar een landelijk programma professionalisering welzijnswerk*. Utrecht: Verwey – Jonker Instituut

Opleidingsprofielen

Profilering sociaal-agogische opleidingen (2007). *Vele takken, een stam*.

CMV: Alert en ondernemend. Opleidingsprofiel CMV (1999)

CT: Landelijk opleidingsprofiel Creatieve Therapie (1999)

MWD: Opleidingsprofiel Maatschappelijk werk en Dienstverlening (1998)

SPH: De creatieve professional. Opleidingsprofiel SPH (1999)

Pedagogiek: HBO pedagogiek beroeps- en opleidingsprofiel (H.J. Kuipers, 2000)

TP: ?

Lijst met afkortingen

BAMA	Bachelor-master stelsel
B SW	Bachelor of Social Work
CROHO	Centraal Register van Opleidingen in het Hoger Onderwijs
CMV	Culturele en Maatschappelijke Vorming
CT	Creatieve Therapie
DTO	Deeltijd Onderwijs
ECTS	European Credit Transfer System
HBO	Hoger Beroeps Onderwijs
HC	Hoorcollege
HSAO	Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs
INK	Instituut Nederlandse Kwaliteit
LOB	Loopbaanoriëntatie en –begeleiding
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie
OER	Onderwijs- en Examenregeling
OWA	Onderwijsarrangement
LOO	Landelijk Overleg van Opleidingen
MWD	Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
PAD	Profilering Agogisch Domein
PED	Pedagogiek
P&C-cyclus	Planning & Control Cyclus
PGO	Probleemgestuurd onderwijs
POP	Persoonlijk ontwikkelingsplan
ROC	Regionaal opleidingscentrum
SAC	Sectoraal adviescollege
SBU	Studiebelastinguur
SPH	Sociaal Pedagogische Hulpverlening
TP	Toegepaste Psychologie
VTO	Voltijd Onderwijs
WC	Werkcollege
WHW	Wet van het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek